

LADISLAV HEJDÁNEK JAKO STUDENT UNIVERZITY KARLOVY (1946–1952)

VÁCLAV DOSTÁL

LADISLAV HEJDÁNEK AS A STUDENT AT THE CHARLES UNIVERSITY (1946–1952)

This study deals with the studies of Ladislav Hejdánek (1927–2020), one of the most prominent contemporary Czech philosophers, in particular the years he spent at the Prague university both as a student of mathematics (at the Faculty of Science) and later as a student of philosophy (at the Faculty of Arts). The author follows the development of his interests from natural sciences through symbolic logic all the way to his decision to focus on philosophy, which he took after meeting Jan Patočka. The contribution examines the conditions which influenced his studies after the Communist coup-d'état in February 1948, the way he passed the political screening to which all students were subjected, and continuation of studies despite the political situation and a severe illness. Hejdánek is presented as a talented student who despite his ideological nonconformity with the new regime was able to receive a doctorate but was then subsequently for most of his life banned from working in his field of expertise.

Keywords: Ladislav Hejdánek – Charles University in Prague – philosophy studies – February 1948 – political screening

DOI: 10.14712/23365730.2022.18

Před časem zesnulý Ladislav Hejdánek (1927–2020) je dnes české veřejnosti znám patrně zejména jako někdejší disident a mluvčí Charty 77 či jako pozdější univerzitní profesor. Vzhledem k tomu, že po listopadu 1989 nevstoupil do vysoké politiky, nedostalo se však jeho osobě takové mediální pozornosti jako jiným chartistům, kteří tou dobou přijali významné státní funkce. Jakkoli byl Hejdánkovi zájem o veřejné záležitosti vlastní, měl za to, že jeho posláním jako filosofa je působit především tam, kde mohl být v kontaktu s mladými lidmi a kde před změnou politických poměrů působit nesměl – na univerzitě. Tato stať sleduje jeho životní osudy v letech 1946–1952, kdy Hejdánek sám na univerzitě studoval a kdy se rozhodl pro filosofii jako pro své celoživotní povolání. Lze ji číst také jako případovou studii zkoumající osudy nadaného nekonformního studenta, jak se vyvíjely v poválečném údobí, a zejména po únoru 1948. V Hejdánkově příběhu tu můžeme sledovat pro tehdejší režim nepohodlného křesťana, který se navzdory různým komplikacím stane doktorem filosofie, aby mu pak na většinu života bylo zabráněno se svému oboru oficiálně věnovat.

Přehled pramenů a literatury

Zatímco k Hejdánkovi veřejnému působení, například k jeho angažmá v Chartě 77 či dalším aktivitám před rokem 1989, již bylo publikováno několik studií,¹ jeho vztah k pražské univerzitě zůstává dosud bez podrobnějšího pojednání. Protože Hejdánkův životopis zatím nikým nebyl ani po dalších stránkách zevrubněji zpracován, může být užitečné nejprve poukázat jak na dosavadní literaturu, tak na prameny, z nichž čerpá tento text. Jeho hlavní zdroj představuje Hejdánkova osobní pozůstalost uložená v Archivu Univerzity Karlovy,² která poměrně bohatě dokumentuje jeho život i dílo. V ní jsou také uloženy rukopisy většiny Hejdánkových prací, ať už zveřejněných, či dosud nepublikovaných, které v některých případech mají výpovědní hodnotu i z biografického hlediska.³ Také v dalších archivech, na něž budeme průběžně odkazovat, se nacházejí některé životopisně využitelné dokumenty.⁴ Krom toho je velmi dobře možné, že rukopisy některých dalších Hejdánkových textů či jiné související materiály stále zůstávají uloženy u jeho příbuzných, přátel či známých.

Mezi Hejdánkovými vlastními texty představují cenný životopisný zdroj jeho tzv. myšlenkové deníky. Tak označují poměrně jednotně číslované soubory převážně filosofických (ale místy také autobiografických) poznámek, opatřené zpravidla také jednotnou formální úpravou, které si Hejdánek pořizoval zhruba od poloviny 60. let až téměř do konce života (v některých údobích víceméně s každodenní pravidelností).⁵ Životopisné zmínky se

¹ Jonathan BOLTON, *Ladislav Hejdánek's Letters to a Friend*, in: týž, *Worlds of Dissent. Charter 77, the Plastic People of the Universe, and Czech Culture under Communism*, Cambridge (Mass.) – London 2012, s. 186–191 (česky: týž, *Dopisy přáteli Ladislava Hejdánka*, in: týž, *Světy disentu. Charta 77, Plastic People of the Universe a česká kultura za komunismu*, překlad Petruška Šustrová, Praha 2015, s. 246–252); Tomáš HEJDUK, *Charter 77 still alive: The Concept of Non-Political Politics in the Work of Ladislav Hejdánek*, COMENIUS. Journal of Euro-American Civilization 4/1, 2017, s. 67–85; týž, *Koncept nepolitické politiky v díle Ladislava Hejdánka*, *Filosofický časopis* 67/4, 2019, s. 541–559; týž, *Nepolitická politika v díle Ladislava Hejdánka*, Praha 2021, s. 107–156 (kapitola „Charta 77“); týž, *Pravda a demokracie (K Hejdánkovu pojetí Charty 77 a nepolitické politiky)*, in: Martin Šimsa (ed.), *Relativismus a (post)pravda v demokracii. Se třemi studiemi Ladislava Hejdánka*, Ústí nad Labem 2018, s. 250–276; Tomáš HERMANN, *Dissent a filosofie. Podmínky a podoby svobodné tvorby po konsolidaci*, in: Jiří Suk – Michal Kopeček – Kristina Andělová – Tomáš Vilímek – Tomáš Hermann – Tomáš Zahradníček, *Šest kapitol o disentu*, Praha 2017, s. 159–222 (o Hejdánkově zejm. s. 173–181); týž, *Pantoffeluniversität a filosofové-disidenti*, in: Zuzana Daňková – Robert Kanócz (edd.), *Mosty a řeka. Sborník Jiřímu Michálkovi k 80. narozeninám*, Červený Kostelec 2021, s. 121–151 (o Hejdánkově zejm. s. 137–150); Katharina KUNTER, *Human Rights as a Theological and Political Controversy among East German and Czech Protestants*, in: Bruce R. Berglund – Brian Porter-Szűcs (edd.), *Christianity and Modernity in Eastern Europe*, Budapest – New York 2010, s. 217–243 (o Hejdánkově zejm. s. 233–238).

² Archiv Univerzity Karlovy (dále jen AUK), fond Hejdánek Ladislav (dále jen HL).

³ Viz např. Ladislav HEJDUK, *Dopisy přáteli*, Praha 1993. – Bibliografie prací Ladislava Hejdánka zachycující (neúplně) texty vzniklé do r. 1997 byla publikována u příležitosti Hejdánkových 70. narozenin péčí Aleše Havlíčka: *Seznam filosofických a theologických prací (odborných i publicistických) Ladislava V. Hejdánka*, *Reflexe*, 1997, č. 17, s. 10/1–12. Aktualizovaná bibliografie Hejdánkových prací (včetně soupisu sekundární literatury) je dostupná prostřednictvím webových stránek Archivu Ladislava Hejdánka (dále jen ALH): www.hejdanek.eu [cit. 25. 5. 2022].

⁴ Řada různých opisů a samizdatových vydání Hejdánkových textů je uložena v knihovně samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti. Množství dokumentů týkajících se Hejdánka, které pocházejí zejména z provenience někdejší Státní bezpečnosti, se nachází v Archivu bezpečnostních složek. Pro účely tohoto textu byla v těchto materiálech provedena zevrubná rešerše, protože se však týkají většinou Hejdánkových aktivit souvisejících s Chartou 77 či jeho působení v Českobratrské církvi evangelické, nevěnuji jim zde přímou pozornost.

⁵ AUK, HL, kart. 32–35, *Myšlenkové deníky, referenční označení (dále jen ref.) 3/1/4. Výbor z těchto úvah z konce 80. let vyšel jako: Ladislav HEJDUK, Co je dnes zapotřebí. Výbor z Myšlenkových deníků z let 1988–1989*, Praha 2012. Další výběr úvah z těchto textů týkajících se umění (z let 1974–1989) byl vydán jako: týž, *Dodatek*, in: týž, *O umění*, Praha 2014, s. 129–137.

dále objevují v rozhovorech, které Hejdánek v průběhu života poskytl různým médiím.⁶ Tam, kde to pokládám za přínosné, využívám v této studii také záznamy vlastních i cizích rozhovorů s Ladislavem Hejdánkem, které nebyly publikovány v tištěné podobě, ale jsou dostupné jako zvukové nahrávky.⁷

Pokud jde o zatímní literaturu, nemáme dosud k dispozici žádnou monografii, která by se Hejdánkovu životu důkladněji věnovala. Nejpodrobnější biografický text představuje recentní životopisný přehled Tomáše Hejduka.⁸ Krom toho byly k Hejdánkovu životu a dílu zatím publikovány pouze drobnější časopisecké či novinové příspěvky,⁹ předmluvy či doprovodné texty k jeho dílům,¹⁰ příležitostné proslovy,¹¹ vzpomínky,¹² slovníková

⁶ Ladislav HEJDÁNEK, *Demokracii máme, demokratů se nedostává* [rozhovor s Josefem Mlejnkem], *Mladá fronta Dnes* 11/6 (8. 1.), 2000, s. 16–17; týž, *Gentleman nemívají většinu* [rozhovor s Pavlem Taněvem], *Reflex* 13/30 (25. 7.), 2002, s. 48–50; týž, *Milovník moudrosti* [rozhovor s Jiřím Hoblíkem], *Studentské listy* 2/4 (18. 2.), 1991, s. 3; týž, „*Naše cesta k lepšímu uspořádání společnosti nepovede přes žádné návraty ke starým pořádkům*“ [rozhovor s Jiřím Rumlem], *Svazky pro dialog* [samizdat], 1981, č. 4, s. 1–32 (AUK, HL, kart. 27, ref. 3/1/1//97/4; později také in: týž, *Dopisy příteli IV* [samizdat], Praha 1986, s. 42–69; viz AUK, HL, kart. 46, ref. 3/4//2/4/8); týž, *Nejhorší je zlo, které vypadá jako dobro. S Ladislavem Hejdánkem o pravdě, zlu, feminizmu a mýtu* [rozhovor s Olgou Nytrovou], *Respekt* 6/33 (14. 8.), 1995, s. 1 a 12; týž, *Vnitřní emigrace jako téma* [rozhovor s Tomášem Hájkem], *Literární noviny* 7/51–52 (18. 12.), 1996, s. 7; týž, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], in: Doris Liebermann – Jürgen Fuchs – Vlasta Wallat (Hgg.), *Dissidenten, Präsidenten und Gemüsehändler. Tschechische und ostdeutsche Dissidenten 1968–1998*, Essen 1998, s. 141–154.

⁷ Rozhovor Ladislava Hejdánka s Tomášem Vilímkem, *Písek* 28. 8. 2007 (nahrávka v ALH); rozhovor Ladislava Hejdánka s Václavem Tollarem a Václavem Dostálem, *Písek* 11. 9. 2013 (nahrávka v ALH); rozhovor Ladislava Hejdánka s Janem Hronem, Václavem Tollarem a Václavem Dostálem, *Písek* 27. 6. 2014 (nahrávka v ALH); rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, *Praha* 16. 10. 2019 (nahrávka dostupná online: <https://www.pametnaroda.cz/cs/hejdanek-ladislav-1927> [cit. 25. 5. 2022]). Na tyto rozhovory odkazují především v případech, kdy jde o údaj, který se nenachází v jiných zdrojích. Tam, kde se Hejdánkovy vlastní vzpomínky zachycené v rozhovorech neshodují s dochovanými doklady, dávám při odkazování přednost písemným dokumentům.

⁸ T. HEJDUK, *Nepolitická politika v díle Ladislava Hejdánka*, s. 23–55 (kapitola „Život“).

⁹ Karel FLOSS, *V Pisku se vyjevilo leccos podstatného*, *Křesťanská revue* 79/4, 2012, s. 28–29; Jaroslav HUTKA, *Řád ztracené boty*, *Studie*, 1978, č. 3 (57), s. 228–229; Karel HVIŽDALA, *Nebezpečné otázky Ladislava Hejdánka*, *Mladá fronta Dnes* 14/286 (8. 12.), 2003, s. B/8; Markéta JIRKOVÁ, *Medaile přijela za Hejdánkem*, *Lidové noviny* 32/286 (10. 12.), 2010, s. 24; Jan KRANÁT, *Filosofie jako provokace. Ladislav Hejdánek 85letý*, *Křesťanská revue* 79/3, 2012, s. 2; Václav NĚMEC – Jakub JINEK, *Vážení čtenáři... (Editorial)*, *Reflexe*, 2017, č. 52, s. 3–5; Barbora ŘEBÍKOVÁ, *Prof. Ladislavu Hejdánkovi byl udělen čestný doktorát až v Pisku*, *Zpravodaj UJEP*, 2011, č. 1, s. 33; Martin ŠIMSMA, *Čestný doktorát pro Ladislava Hejdánka*, *Filosofický časopis* 59/1, 2011, s. 148–152; týž, *Hejdánek, Trojan a Křesťanská revue*, *Křesťanská revue* 84/2, 2017, s. 52–55.

¹⁰ Jan HRON, *Předmluva*, in: Ladislav Hejdánek, *Havel je uhlík. Filosof a politická odpovědnost*, Praha 2009, s. 9–11; týž, *Předmluva editora*, in: Ladislav Hejdánek, *Češi a Evropa*, Praha 2017, s. 7–11; Barbora ŘEBÍKOVÁ, *Předmluva*, in: L. Hejdánek, *O umění*, s. 7–8; TÁŽ, *Předmluva*, in: L. Hejdánek, *Úvod do filosofování*, Praha 2012, s. 11–12; Jan ŠIMSMA, *Milý čtenáři!*, in: L. Hejdánek, *Dopisy příteli*, s. 7–12; Václav TOLLAR, *Předmluva*, in: L. Hejdánek, *Co je dnes zapotřebí*, s. 7–12; Milan WALTER, *Ladislav Hejdánek: Eine biographische Skizze*, in: Ladislav Hejdánek, *Wahrheit und Widerstand. Prager Briefe*, překlad Eva Bauer – Milan Walter, München 1988, s. 276–279.

¹¹ Karel FLOSS, *Několik slov k jubileu Ladislava Hejdánka a Jakuba S. Trojana*, *Reflexe*, 2012, č. 43, s. 173–175; Aleš HAVLÍČEK, *V útrobach zlatého býka. K 85. narozením Ladislava Hejdánka a Jakuba Trojana*, *Reflexe*, 2012, č. 43, s. 171–172; Pavel KOUBA, *Služba pravdě (Laudatio na Ladislava Hejdánka)*, *Reflexe*, 1998, č. 18, s. 9/1–2.

¹² Michal HORÁČEK, *Co napadá Michala Horáčka*, *Mladá fronta Dnes* 9/250 (24. 10.), 1998, příloha „Vikend doma“, s. II; Ctirad JOHN, *Žít v pravdě*, in: týž, *Zrcadlo mých lásek aneb Vzpomínky*, Praha 2009, s. 184–187; Jan ŠIMSMA, *Bitka u Černého stropu L. P. 1950*, in: týž, *Bitky Jana Šimsy, Heršpice 2000*, s. 76–91; týž, *Je spolupráce a celožitelní přátelství filosofa a teologa něco běžného?*, in: Milan Balábán (ed.), *Logos a svět. Sborník k sedmdesátinám L. Hejdánka a J. S. Trojana*, Praha 1997, s. 9–14; Martin ŠIMSMA, *Vtělení filosofie – osobní*

hesla,¹³ rozhovory třetích osob¹⁴ či nekrology.¹⁵ Z nepublikovaných vzpomínkových a dalších obdobných textů lze mezi životopisnými dokumenty uvést některé rukopisy či opisy textů dochované jako součást Hejdánkovy pozůstalosti v Archivu Univerzity Karlovy.¹⁶

Rodinné zázemí, dětství a mládí

Povězme nejprve alespoň ve stručnosti, jak se Hejdánkův život vyvíjel ještě před nástupem na univerzitu. Ladislav Václav Hejdánek se narodil 10. května 1927 v Praze jako jediný potomek Ladislava Hejdánka a jeho manželky Emilie Hejdánkové (roz. Poupové).¹⁷

zkušenosti s vtělováním filosofie (příspěvek na konferenci „Pěče o tělo“ v Ústí nad Labem 5. 5. 2005), dostupné online: <http://casopis.ergo.web.cz/texty/martin_simsa.htm> [cit. 25. 5. 2022].

¹³ Václav DOSTÁL, *Hejdánek, Ladislav*, překlad Lara Bonneau, in: Chantal Delsol – Joanna Nowicki (edd.), *La vie de l'esprit en Europe centrale et orientale depuis 1945*. Dictionnaire encyclopédique, Paris 2021, s. 647–648; Ladislav HEJDÁNEK, *Ladislav Hejdánek* [autorské heslo], in: Jiří Gabriel (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998, s. 167–168 (dostupné také online s aktualizovanou bibliografií: <<https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hejdnk.html>> [cit. 25. 5. 2022]); Petr POSPÍCHAL, *Ladislav Hejdánek*, in: Alexandr Daniel – Zbigniew Gluza (edd.), *Slovník disidentů*. Přední osobnosti opozičních hnutí v komunistických zemích v letech 1956–1989, I, překlad Petruška Šustrová, Praha 2019, s. 161–162. Srov. též další stručné životopisy ve formátu slovníkového hesla: Oto MÁDR, *Ladislav Hejdánek*, *Teologické texty* 3/5, 1992, s. 186; Milena PŘECECHTELŮVÁ, *Ladislav Hejdánek*, in: M. Balabán (ed.), *Logos a svět*, s. 287.

¹⁴ Jakub S. TROJAN, *Ladislav Hejdánek: 90 let filozofa* [rozhovor s Alešem Prázným], *Lidové noviny* 30/105 (6. 5.), 2017, příloha „Česká pozice“, s. 13–14.

¹⁵ Tomáš BIŠEK, *Ladislav Hejdánek – předmětné doteky*, *Protestant* 31/5, 2020, s. 9; Pavel HOŠEK, *Vzpomínka na Ladislava Hejdánka*, *Křesťanská revue* 87/2, 2020, s. 11–12; Pavel KEŘKOVSKÝ, *Filosofické „slovo se nám stávalo“ a „odkazovalo“ nás k tomu, „co být má“*, *Protestant* 31/5, 2020, s. 8–9; Ivan LANDA, *Ohlédnutí za filosofickým dílem Ladislava Hejdánka*, *Filosofický časopis* 68/3, 2020, s. 483–487; Václav NĚMEC, *Ladislav Hejdánek. Svědek nepředmětnosti v předmětném světě*, *Reflexe*, 2020, č. 58, s. 250–253; Jan PAYNE, *Začíná druhý život filozofa Ladislava Hejdánka*, *Křesťanská revue* 87/2, 2020, s. 9–11; Miloš REJCHRT, *Nebál se a věřil*, *Lidové noviny* 33/102 (2. 5.), 2020, příloha „Orientace“, s. 15; Tomáš RŮŽIČKA, *Nesmíš si sebe příliš cenit. Osobní vzpomínka na Ladislava Hejdánka*, *Křesťanská revue* 88/1, 2021, s. 42–46; Martin SHABU, *Odešel „nepředmětný“ Hejdánek*, *Lidové noviny* 33/100 (29. 4.), 2020, s. 3; Martin ŠIMSA, *Filosof, křesťan a kritický občan Ladislav Hejdánek*, *Křesťanská revue* 87/2, 2020, s. 7–8; Adam ŠŮRA, *Za Ladislavem Hejdánkem*, *Paměť a dějiny* 14/1, 2020, s. 101–102; Petruška ŠUSTROVÁ, *Příběh myslitele v pomatené době*, *Lidové noviny* 33/100 (29. 4.), 2020, s. 11; Marek ŠVEHLA, *Nikdo to nechtěl dělat, tak šel. V 92 letech zemřel filozof Ladislav Hejdánek*, *Respekt* 31/19 (4. 5.), 2020, s. 59; Jakub S. TROJAN, *Od Jakuba Trojana* [vzpomínky uspořádané Jiřím Schneiderem], *Křesťanská revue* 87/2, 2020, s. 13–14; Jan URBAN, *Povedeme-li dialog, bude svět lepší*, *Deník N* 2, 2020, č. 84 (29. 4.), s. 14. – Do výčtu nezahrnuji další příspěvky a recenze vztahující se výhradně či převážně k Hejdánkově vlastní filosofii. Soupis všech dosud zjištěných textů vztahujících se k Hejdánkovu životu a myšlení je dostupný na webových stránkách ALH (<www.hejdanek.eu> [cit. 25. 5. 2022]).

¹⁶ AUK, HL, kart. 81, ref. 5/2 a 5/3; výběrově: rukopis Milana Balabána „Hejdánkův exodus“, 1. 3. 1979, ref. 5/2/1; rukopis Martina Šimsy „Fenomén Hejdánek aneb Hejdánek jako filosofický problém“, 8. 5. 1987, ref. 5/2/5; rukopis Jakuba S. Trojana „Zum wissenschaftlichen Profil von LvH (Ladislav Hejdánek)“, květen 1986, ref. 5/2/6. Srov. také tamtéž, opis posudku Jana Patočky na Ladislava Hejdánka pro Filosofický ústav ČSAV „Ladislav Hejdánek. Posouzení jeho filosofické publikační činnosti“, 15. 5. 1969, ref. 5/3/25.

¹⁷ Viz např. AUK, HL, kart. 1, osvědčení o československém státním občanství, 4. 11. 1946, ref. 1/1/1/7; srov. tamtéž, oddací list, 20. 7. 1953, ref. 1/1/1/17. Vedlejší jméno Václav (po ministerském radovi Václavu Chlupáčovi, díky němuž se Hejdánkovi rodiče seznámili a který se posléze stal Hejdánkovoým kmotrem) Hejdánek užíval pouze zřídka. Hejdánkovi se časem přestěhovali do bytu právě po Václavu Chlupáčovi v Chodské ulici v Praze na Vinohradech; srov. rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, Praha 16. 10. 2019, 0:40–3:00. Hejdánkovi rodiče později čekali ještě další dítě, které se však narodilo již mrtvé; srov. tamtéž, 1:27:25–1:28:00. Václav Chlupáč byl také jedním ze svědků na svatbě Hejdánkových rodičů; srov. AUK, HL, kart. 83, oddací list Ladislava Hejdánka a Emilie Poupové (opis), 21. 10. 1939, ref. 6/1/2/3/1. Srov. také Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), fond Sběrka matrik (dále jen SM), kniha oddavek farního úřadu Českobratrské církve evangelické (dále jen ČCE) na Vinohradech, svazek I (1891–1925), s. 277.

Jeho otec Ladislav, v té době účetní Ústředního svazu nemocenských pokladen na Královských Vinohradech, se narodil 21. června 1887 v Kolečově (v okrese Podbořany) jako syn krejčího Františka Hejdánka z Kolečova a Anny Hejdánkové (roz. Bobisudové) z Čisté;¹⁸ zemřel 10. prosince 1957.¹⁹ Hejdánkova matka Emilie, která zůstávala v domácnosti, se narodila 8. ledna 1901 v Kaníně (v okrese Poděbrady) jako dcera rolníka Václava Poupy z Kanína a Anny Poupové (roz. Liskové) z Libodřic;²⁰ zemřela 7. 2. 1963.²¹ Svatba Hejdánkových rodičů se konala 26. října 1925, oddávajícím byl farář vinohradského sboru Českobratrské církve evangelické Bedřich Jerie (tentýž farář, pod jehož působením sám Hejdánek vyrůstal a který později oddával také Hejdánka).²² Hejdánkuv otec Ladislav byl pokřtěn jako katolík,²³ z církve však po první světové válce vystoupil a před svatbou přijal konfesní příslušnost své manželky, která pocházela z českobratrské evangelické rodiny.²⁴ Zejména pod jejím vlivem byl Hejdánek doma také vychováván.²⁵

V letech 1933–38 navštěvoval Hejdánek I. pětiletou chlapeckou obecnou školu v Královských Vinohradech.²⁶ Jak sám vzpomíná, jako evangelík byl zařazen do menší třídy, která oproti paralelní větší katolické třídě sdružovala všechny nekatolíky (včetně židů a žáků bez náboženského vyznání).²⁷ Po ukončení obecné školy Hejdánek studoval v letech 1938–1946 na I. státním československém reálném gymnáziu v Praze XII ve Slovenské ulici, posléze přejmenovaném (po několika změnách názvu během válečného údobí) na Státní reálné gymnázium v Praze XII.²⁸ K jeho spolužákům tu patřili mj. Pavel Jerie, Jiří Jirásek či Jakub Trojan, z nichž se stali jeho celoživotní přátelé.²⁹

¹⁸ AUK, HL, kart. 83, oddací list Ladislava Hejdánka a Emilie Poupové (opis), 21. 10. 1939, ref. 6/1/2//3/1. Srov. AHMP, SM, kniha oddavek farního úřadu ČCE na Vinohradech, svazek I (1891–1925), s. 277.

¹⁹ AUK, HL, kart. 83, úmrtní list Ladislava Hejdánka st., 16. 12. 1957, ref. 6/1/3//4.

²⁰ AUK, HL, kart. 83, křestní list Emilie Poupové (opis), 12. 9. 1925, ref. 6/1/2//2/3. Srov. tamtéž, oddací list Ladislava Hejdánka a Emilie Poupové (opis), 21. 10. 1939, ref. 6/1/2//3/1; AHMP, SM, kniha oddavek farního úřadu ČCE na Vinohradech, svazek I (1891–1925), s. 277.

²¹ AUK, HL, kart. 83, úmrtní list Emilie Hejdánkové, 14. 2. 1963, ref. 6/1/3//6.

²² Tamtéž, oddací list Ladislava Hejdánka a Emilie Poupové (opis), 21. 10. 1939, ref. 6/1/2//3/1. Srov. také AHMP, SM, kniha oddavek farního úřadu ČCE na Vinohradech, svazek I (1891–1925), s. 277. K působení faráře Bedřicha Jerieho viz AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1982, 82/089 (821108–2), 8. 11. 1982, ref. 3/1/4/3//2; srov. také L. HEJDÁNEK, *Gentleman nemívají většinu*, s. 49; TÝŽ, *Vztah mezi filosofií a teologií jako filosofický problém*, in: TÝŽ, *Filosofie a víra. Nepředemtnost v myšlení a ve skutečnosti II*, Praha 1999², s. 163–188, zde s. 164; viz též AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1985.2, 85/210, 3. 11. 1985, ref. 3/1/4/3//7.

²³ AHMP, fond SM, kniha oddavek farního úřadu ČCE na Vinohradech, svazek I (1891–1925), s. 277.

²⁴ AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1985.2, 85/209, 3. 11. 1985, ref. 3/1/4/3//7.

²⁵ Srov. tamtéž. K Hejdánkovu dětství a výchově srov. dále L. HEJDÁNEK, *Gentleman nemívají většinu*, s. 48–49. K Hejdánkovu otci srov. také TÝŽ, *Dopisy přáteli*, s. 33 (dopis č. 5 z 10. 3. 1977); k oběma Hejdánkovým rodičům srov. AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1985.2, 85/209–211, 3. 11. 1985, ref. 3/1/4/3//7.

²⁶ AUK, HL, kart. 1, školní zprávy z I. pětileté chlapecké obecné školy v Královských Vinohradech (Praha XII), 1933–1937, ref. 1/1/2//1. Před nástupem do obecné školy chodil Hejdánek krátce do německé mateřské školy; srov. L. HEJDÁNEK, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], s. 141.

²⁷ AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1985.2, 85/210, 3. 11. 1985, ref. 3/1/4/3//7.

²⁸ AUK, HL, kart. 1, žákovský průkaz Státního reálného gymnasia v Praze XII, Slovenská 27, 17. 10. 1945, ref. 1/1/1//2; tamtéž, vysvědčení ze Státního reálného gymnasia v Praze XII, Slovenská ul., 1939–1946, ref. 1/1/2//2. Srov. též AHMP, fond I. státní reálné gymnasia Praha XII. – Vinohrady, Slovenská ul. 27 (neuspořádané; dále jen I. SRG), třídní katalogy a hlavní katalogy (1938–1946). Za zpřístupnění stran katalogů týkajících se Ladislava Hejdánka vděčím paní Zoře Damové z AHMP.

²⁹ Srov. AUK, fond Všestudentský archiv, C. k. (státní) reálné gymnasia na Královských Vinohradech (I. státní československé reálné gymnasia v Praze XII.), 24. výroční zpráva za školní rok 1938–39 (seznam žáků na s. 36). Ke studiu na gymnáziu ve Slovenské srov. Jakub S. TROJAN, *Rozhovory s pamětí*, I, Středokluky 2010, s. 35–47, 57–62.

Hejdánek na gymnáziu podle vzpomínek svých spolužáků vystupoval jako výrazná osobnost,³⁰ byť ne nutně vždy jako premiant. Od primy do kvarty, tj. do školního roku 1941/42, studoval s vyznamenáním; od kvinty do oktávy již nikoli.³¹ To ovšem neznamená, že by se projevoval jako málo pilný student.³² Nepochybně mu nechybělo nadání, jak dokumentuje např. posudek o psychotechnickém vyšetření proběhlém 8. dubna 1942: „*Ve srovnání s žáky českých středních škol téhož věku jeví se podle výsledků v testech jeho povšechná inteligence – velmi nadprůměrná, schopnost k teoretickému studiu – velmi nadprůměrná... K dalšímu studiu na střední škole jest výborně způsobilý...*“³³ Při studiu se však řídil spíše vlastními zájmy než požadavky školního kurikula, jak také sám přiznával: „*Nicméně v neposlední řadě je to i důsledkem některých vlastností přirozených, jestliže jsem už v kvartě reálného gymnázia překročil k samostatnému, na škole a školním vyučování nezávislému studiu, v němž jsem opsal podivuhodnou dráhu tak, že na to vždy budu radostně vzpomínat. Od chemie vůbec přes chemii fyzikální dostal jsem se k fyzice a ovšem především k jejím moderním problémům. To byl základní krok, který mne přivedl k filosofii, o níž jsem do té doby nevěděl.*“³⁴

Maturitu Hejdánek skládal 12. června 1946 z češtiny, vlastivědy, angličtiny a matematiky.³⁵ Prázdniny téhož roku strávil zčásti jako delegát Akademické Ymky na studentské výměně v Anglii, kde se účastnil letních táborů pořádaných hnutím Student Christian

³⁰ Srov. J. S. TROJAN, *Ladislav Hejdánek: 90 let filozofa*, s. 13: „Kdykoli promluvil, třída se rozvlnila a učitelé byli ve střehu – měl dar vnitřní autority. Cokoli řekl, mělo váhu.“ Týž, *Od Jakuba Trojana*, s. 13: „Jakmile se přihlásil o slovo, ztichla celá třída a pozorně naslouchali všichni, včetně profesorů! Stalo se dost často, že ve vyšších třídách kantora občas v jeho výkladu doplnil nebo i opravil. Polemika, která se tím občas otevřela, zaujala jak celou třídu, tak i kantory.“ Srov. také Trojanovy vzpomínky na Hejdánkovo doučování matematiky: J. S. TROJAN, *Rozhovory s pamětí*, I, s. 42.

³¹ AUK, HL, kart. 1, vysvědčení ze Státního reálného gymnasia v Praze XII, Slovenská ul., ref. 1/1/2//2. Srov. též AHMP, I. SRG, třídní katalogy a hlavní katalogy (1938–1946).

³² Srov. AUK, HL, kart. 33, sešit R 1977–8, § 51 (1), 770912–1 (12. 9. 1977), s. 1–3, ref. 3/1/4/1//98: „V té době [1942–43, pozn. aut.] už jsem měl za sebou své botanické i následující chemické období a mým ústředním zájmem byla moderní fyzika a také biologie, paleontologie a vůbec otázky evoluce atd. V té době bylo pro mne pravidlem, když jsem o něco měl hlubší zájem, že jsem se nespokojil ničím menším než vysoce odbornými výklady, přinejmenším vysokoškolskými učebnicemi. Když jsem v sekundě propadl botanice, pídil jsem se (tehdy ještě marně) po velkém klíči k určování rostlin, který vydal v Olomouci Promberger, a úspěšně jsem získal většinu vyšších svazků aventinského Rostlinopisu. Když jsem ... zazářil jako jeden z několika málo chemických vášnivců, věnoval jsem o vánocích celý obnos, který jsem jako dárek dostal (a ještě jsem si něco musel k tomu vypůjčit), na Votočkovu Chemii anorganickou.“

³³ AUK, HL, kart. 1, posudek o psychotechnickém vyšetření vystavený Ústavem lidské práce, 22. 5. 1942, ref. 1/1/2//3.

³⁴ AUK, HL, kart. 2, zamyšlení ke dvacátým narozeninám, 9. 5. 1947, ref. 1/3//1/1. Srov. též následující vzpomínku: „Měl jsem nehorázný despekt k latině, ale asi po dvou třech letech jsem spontánně ze svého rozhodnutí začal chodit k penzionovanému profesorovi latiny (kterého jsme měli necelý první rok na latinu) na soukromé hodiny řečtiny. A to jsem ještě vůbec nic nevěděl o filosofii a byl jsem v té době posedlý chemií, zejména fyzikální chemií. A mým rodičům to všechno bylo španělskou vesnicí.“ AUK, HL, kart. 13, Ladislav Hejdánek Boženě Komárkové, 6. 11. 1976, ref. 2/3//1//4/1. – O Hejdánkových zájmech během studii na gymnáziu svědčí např. také dopis profesorovi botaniky Bohumilu Němcovi, v němž jej žádá o radu, „na koho bych se měl obrátit ve věci transplantace hmyzu, neboť přístupné literatury téměř není“ (Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, fond Němec Bohumil, kart. 15, i. č. 378, Ladislav Hejdánek Bohumilu Němcovi, 14. 4. 1945). Bohumil Němec Hejdánkovi doporučil profesora zoologie Václava Breindla – s podotknutím, že „první úspěšné pokusy s transpl. u hmyzu se objevily později býti omylem“ (AUK, HL, kart. 14, Bohumil Němec Ladislavu Hejdánkovi, 16. 4. 1945, ref. 2/3//1//5/23).

³⁵ AHMP, I. SRG, třídní katalog, 1946. Srov. též Hejdánkovy vlastní poznámky k maturitě vedené ve zvláštním sešitě: AUK, HL, kart. 1, Maturita dne 12. června 1946, ref. 1/2//1/10.

Movement,³⁶ zčásti na statku v Býchorech, kde se podílel na zemědělských pracích v rámci tehdejší všeobecné studentské výpomoci.³⁷ Na podzim 1946 se pak přihlásil ke studiu na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.³⁸

Příchod na univerzitu

Na přírodovědecké fakultě se Hejdánek zapsal v zimním semestru 1946/47 ke studiu matematiky a jako vedlejší obor si zvolil filosofii přírodních věd.³⁹ V posledních letech na gymnáziu sice vážně přemýšlel o studiu teologie (pod vlivem vinohradského faráře Jerieho),⁴⁰ převážil však jeho zájem o symbolickou logiku a o obecnější otázky přírodních věd – a také dojem, že „*theologie si zjednodušuje svou úlohu tím, že redukuje, omezuje oblast své tematiky, a já jsem si naopak chtěl nechat přístup ke všem tématům stále ještě otevřený*“.⁴¹ Rozhodující pro Hejdánka bylo, že „*logika se sice zabývá jen jistými aspekty skutečnosti, ale aspekty veškeré skutečnosti, zatímco theologie nejeví o přírodu žádný podstatnější zájem. Později jsem nahlédl, že ani to mi nestačí, a rozhodl jsem se pro filosofii, protože jejím oborem je všechno, veškerenstvo*...“.⁴²

Protože logika jako samostatný obor tou dobou na univerzitě neexistovala, měl Hejdánek za to, že nejlepší průpravu pro ni bude představovat právě studium matematiky.⁴³ Během dvou semestrů strávených na přírodovědecké fakultě však dospěl k náhledu, že předměty jako algebra nebo infinitezimální počet, s nimiž se setkával na přednáškách a cvičeních

³⁶ Srov. rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, Praha 16. 10. 2019, 16:20–26:45.

³⁷ AUK, HL, kart. 1, přidělovací výměr podle dekretu presidenta republiky ze dne 1. X. 1945, č. 88 Sb., o všeobecné pracovní povinnosti, 3. 10. 1946, ref. 1/1/2//4; tamtéž, pracovní průkaz podle vyhlášky ministra ochrany práce a sociální péče ze dne 13. VII. 1946, 1946, ref. 1/1/2//6; tamtéž, potvrzení o splnění studentské pomoci vystavené Svazem vysokoškolského studentstva, 19. 11. 1946, 1/1/2//7. O tříměsíční pracovní povinnosti ročníků 1927/28 v zemědělství se zmiňuje také Hejdánkův otec v dopise Hejdánkově (AUK, HL, kart. 9, Ladislav Hejdánek st. Ladislavu Hejdánkově, 9. 9. 1946, ref. 2/2//1).

³⁸ Původně si Hejdánek přál být zapsán jak na přírodovědecké fakultě, kde hodlal studovat matematiku, tak na filosofické fakultě, kde chtěl studovat logiku; srov. tamtéž, Ladislav Hejdánek rodičům (Ladislavu Hejdánkově st. a Emilii Hejdánkové), 17. 8. 1946 a 5. 9. 1946, ref. 2/2//1. Na filosofickou fakultu se však ve studijním roce 1946/47 nakonec nezapsal (lze se domýšlet, že snad kvůli zjištění, že logika jako samostatný obor, která byla tehdy jeho hlavním zájmem, se na ní nevyučuje).

³⁹ AUK, fond Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy (dále jen PřF UK), i. č. 93, Katalog posluchačů Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, ZS 1946–1947, Řádní posluchači A–M, s. 316 (nacionál, 20. 11. 1946); tamtéž, i. č. 97, Katalog posluchačů Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, LS 1947, Řádní posluchači A–L, s. 290 (nacionál, 19. 2. 1947). Srov. také AUK, HL, kart. 1, legitimace řádného posluchače University Karlovy v Praze, 20. 11. 1946, ref. 1/1/2//8; tamtéž, seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze, 20. 11. 1946, ref. 1/1/2//9. Viz též L. HEJDÁNEK, *Ladislav Hejdánek* [autorské heslo], s. 167.

⁴⁰ Srov. AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1982, 82/089 (821108–2), 8. 11. 1982, ref. 3/1/4/3//3/2.

⁴¹ Tamtéž. K rozhodnutí pro studium matematiky srov. také tamtéž, Myšlenkový deník 1973, 73/020–021, ref. 3/1/4/3//1/4.

⁴² Tamtéž, kart. 34, Myšlenkový deník 1987.2, 87/214 (870428–2), 28. 4. 1987, 3/1/4/3//11. Srov. také L. HEJDÁNEK, *Demokracii máme, demokratů se nedostává*, s. 16.

⁴³ L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 44–45 (dopis č. 7 z 24. 3. 1977). Srov. AUK, HL, kart. 13, Ladislav Hejdánek Janu Blahoslavu Kozákovi, 31. 12. 1964, ref. 2/3/1//4/18. K dobovému stavu logiky u nás srov. Karel BERKA, *Vývoj logiky v ČSR v letech 1945–1953*, in: Blanka Zilynská – Petr Svobodný (edd.), *Věda v Československu v letech 1945–1953*. Sborník z konference, Praha 1999, s. 499–505.

Vladimíra Kořínka či Vojtěcha Jarníka, nesměřují k jeho nejvlastnějším zájmům.⁴⁴ Také dalšími vyučujícími, kteří přednášeli o tématech z filosofie přírodních věd, Otakarem Matouškem a Albínou Dratvou, byl spíše zklamán.⁴⁵ Zároveň již v té době navštěvoval některé přednášky na filosofické fakultě;⁴⁶ po roce zkušeností s oběma fakultami se pak rozhodl na ni přestoupit jako řádný posluchač.⁴⁷

Bližší doklady k Hejdánkovi studiu na přírodovědecké fakultě se v univerzitním archivu – s výjimkou katalogů posluchačů obsahujících nacionály se zapsanými přednáškami a cvičeními⁴⁸ – nedochovaly (jako ostatně většina dalších materiálů téže fakulty z těsně poválečného údobí).⁴⁹ Lze však soudit alespoň tolik, že Hejdánkovy studijní ambice a nasazení tou dobou nebyly nízké. Jakub Trojan vzpomíná, jak se v prvním roce, kdy jeho přítel studoval na přírodovědecké fakultě, oba pravidelně kolem druhé hodiny v noci scházeli u Hejdánků v bytě a společně se věnovali studiu svých oborů.⁵⁰ V zamyšlení sepsaném v předvečer svých dvacátých narozenin (tedy ke konci prvního roku na univerzitě) si Hejdánek mj. poznamenává, které jazyky již ovládá (angličtinu, němčinu, francouzštinu, latinu), kterým se učí (ruštině, řečtině) a které je rozhodnut ještě studovat (polštinu, italštinu, případně i norštinu, dánštinu či španělštinu). Vývoj svých zájmů hodnotí jako linii vedoucí od chemie přes fyziku k filosofii a pokračuje: „*Když jsem se rozhodoval pro studium univerzitní, volil jsem za svůj obor logiku a logistiku. Nebylo však spolehlivých profesorů na filosofické fakultě, a tak jsem se dal raději zapsat na přírodní vědy, kde studuji především algebru. Jsem přesvědčen, že studium nejzákladnějších oborů, jako je teorie čísel a vztahů, počet množinový (grupy) apod., může mi dát více než prázdné mluvení nedostatečných odborníků-filosofů. Nicméně po dosažení doktorátu z přírodních věd budu usilovat také o titul doktora filosofie, neboť mám na paměti trapné výtky vznášené kdysi proti Rádlovi.*“⁵¹

Představu o Hejdánkových plánech si lze učinit také z poznámky nadepsané „Zásady příštího studia“, která patrně pochází z podobné doby: „*1. Co nejméně odbíhat od základního studia k obecnostem. 2. K základnímu studiu budtež počítány obory: a) Logika (logistika a methodologie), b) aritmetika (algebra), c) dějiny filosofie, d) studium jazyků, e) žatva literární (naprosto nezbytné). 3. Vše dělat plánovitě, nikoli podle nálady. To znamená: a) určit si plán generální (půlroční), b) rozvrhnout jednotlivé obory, c) určit denní pořádek.*“⁵² Do jaké míry se Hejdánek podle těchto zásad skutečně řídil, nevíme. Odhodlání k široce založenému a systematicky pojatému studiu mu však podle všeho nechybělo.

⁴⁴ Ladislav HEJDÁNEK, *Doslov*, in: týž, *Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti*, Praha 1997, s. 190–196, zde s. 190.

⁴⁵ Tamtéž, s. 190. Srov. také rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, Praha 16. 10. 2019, 34:20–38:50. Pro přehled přednášek a seminářů, které si Hejdánek na fakultě zapisoval, srov. Přílohu, s. 93–96.

⁴⁶ L. HEJDÁNEK, *Ladislav Hejdánek* [autorské heslo], s. 167.

⁴⁷ Srov. záznam děkanátu v indexu datovaný 3. 10. 1947: „Proti přestoupení na fakultu filosofickou není námitka.“ AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze, s. 7, ref. 1/1/2/9.

⁴⁸ Viz výše, pozn. 37.

⁴⁹ Srov. Jindra DUCHOŇOVÁ, *Inventář Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy 1921–1953 (60)*, Praha 1982.

⁵⁰ J. S. TROJAN, *Rozhovory s pamětí*, I, s. 77–78.

⁵¹ AUK, HL, kart. 2, zamyšlení ke dvacátým narozeninám, 9. 5. 1947, ref. 1/3//1/1.

⁵² Tamtéž, kart. 54, Poznámky ostatní (varia), ref. 3/7/7//1 (Zásady příštího studia). Poznámka není datována, pochází však zjevně z prvních poválečných let, patrně přímo z prvního roku Hejdánkových studií na přírodovědecké fakultě, tj. 1946/47.

Přestup na filosofickou fakultu

Od zimního semestru 1947/48 Hejdánek přestoupil na Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy s tím, že si nadále zapisoval některé přednášky z fakulty přírodovědecké.⁵³ Původně zamýšlel studovat obě fakulty zároveň a na obou dosáhnout hodnosti doktora.⁵⁴ Po zjištění, že každý řádný posluchač může být v danou dobu imatrikulován pouze na jediné fakultě, však od tohoto záměru upustil.⁵⁵ Na filosofické fakultě se zapsal jako posluchač filosofie a jako vedlejší obor si vybral sociologii.⁵⁶

Na Hejdánkův přestup mělo vliv, že na filosofické fakultě tehdy ohlásilo hned několik vyučujících přednášky věnované logice.⁵⁷ Dvěma z nich, Ladislavem Riegrm⁵⁸ a Arnoštem Kolmanem,⁵⁹ byl zklamán, zaujal jej však Jan Blahoslav Kozák, a zejména Jan Patočka.⁶⁰ Dva posledně jmenovaní se také stali učiteli, kteří Hejdánka v jeho dalším směřování nejvíce ovlivnili.⁶¹ Na Patočkovi si Hejdánek cenil zejména vysoké úrovně odbornosti a filosofické metodičnosti, která mu u ostatních pedagogů chyběla (ačkoli vlastním filosofickým

⁵³ Tamtéž, kart. 1, seznam přednášek na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 6. 10. 1947, ref. 1/1/2//11. Pro přehled zapsaných přednášek a seminářů viz Přílohu, s. 93–96.

⁵⁴ Srov. tamtéž, opis doporučujícího dopisu Jana Blahoslava Čapka pro děkana filosofické fakulty Jana Blahoslava Kozáka z 31. 7. 1947, ref. 1/2//2/3. Čapek se v něm přimlouvá za to, aby Hejdánek, „velmi pilný student s mnoha vážnými zájmy“, mohl studovat na obou fakultách a získat titul RNDr. i PhDr.

⁵⁵ Srov. L. HEJDÁNEK, *Doslov*, s. 191. Patrně ještě na začátku akademického roku 1947/48 Hejdánek počítal s možností studia na obou fakultách, jak dokumentuje vyplněný a úředně potvrzený (ovšem neodevzdaný) nacionál pro třetí semestr studia jako řádného posluchače na přírodovědecké fakultě (AUK, HL, kart. 1, nacionál pro řádného posluchače Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze pro zimní běh 1947/1948, ref. 1/1/2//12), dále také nacionál pro první semestr studia jako mimořádného posluchače na filosofické fakultě (tamtéž, nacionál pro mimořádného posluchače Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze pro zimní běh 1947/1948, ref. 1/1/2//13) i potvrzení o studiu na přírodovědecké fakultě ve studentské legitimaci na rok 1947/48 (tamtéž, legitimace řádného posluchače Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//8).

⁵⁶ AUK, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (dále jen FF UK), i. č. 279, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, ZS 1947–1948, Řádní posluchači E–Ch, s. 971 (nacionál, 6. 10. 1947); AUK, FF UK, i. č. 287, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, LS 1948, Řádní posluchači E–Ch, s. 917 (nacionál, 18. 2. 1948).

⁵⁷ L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 45 (dopis č. 7 z 24. 3. 1977); TÝŽ, *Milovník moudrosti*, s. 3; TÝŽ, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], s. 142.

⁵⁸ K Ladislavu Riegerovi srov. Jiří GABRIEL, *Ladislav Rieger*, in: TÝŽ (ed.), *Slovník českých filosofů*, s. 487–488 (dostupné také online: <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/riegr.html> [cit. 25. 5. 2022]).

⁵⁹ K Arnoštu Kolmanovi srov. Slavomil STROHS, *Arnošt Kolman*, in: J. Gabriel (ed.), *Slovník českých filosofů*, s. 275–276 (dostupné také online: <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/kolman.html> [cit. 25. 5. 2022]); ke Kolmanovu působení na filosofické fakultě srov. John CONNELLY, *Ztotožnění univerzity. Sovětzace vysokého školství ve východním Německu, v českých zemích a v Polsku v letech 1945–1956*, překlad Jan Kuklík, Praha 2008, s. 131–133; Josef PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948–1968–1989)*, Praha 2015, s. 59–79.

⁶⁰ L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 45 (dopis č. 7 z 24. 3. 1977).

⁶¹ K oběma myslitelům srov. L. HEJDÁNEK, *Ladislav Hejdánek* [autorské heslo], s. 167; TÝŽ, *Vztah mezi filosofií a teologií jako filosofický problém*, s. 165–166. K Patočkovu vlivu a vztahům s ním srov. AUK, HL, kart. 33, sešit R 1977–8, § 51 (1), 770912–1 (12. 9. 1977), s. 4–7 a § 52 (2), 770912–2 (12. 9. 1977), s. 7–14, ref. 3/1/4/1//98; L. HEJDÁNEK, *Doslov*, s. 190–192. Srov. také TÝŽ, *Patočka: Péče o duši I*, Kritický sborník 16/3, 1996, s. 67–70; TÝŽ, *Za profesorem Janem Patočkou (1907–1977)*, in: TÝŽ, *Setkání a odstup*, Praha 2010, s. 204–206. K Hejdánkovi vzpomínkám na Kozákovy přednášky srov. TÝŽ, *Úvod do filosofování*, Praha 2021², s. 34, 114–115, 116. Srov. také TÝŽ, *Kozákovy pojetí pravdy*, in: TÝŽ, *Setkání a odstup*, s. 14–23; TÝŽ, *Vpravdě český myslitel*, *Lidové noviny* 31/181 (4. 8.), 2008, s. 9. Ke Kozákovi a jeho působení na fakultě srov. J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 87–89; Ivo TRETERA, *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a na život vůbec*, Praha – Litomyšl 2011, s. 140–148 (kapitola „Jan Blahoslav Kozák – lord na stalinistické fakultě“).

zaměřením se cítil být blíže Kozákovi).⁶² Jako jednu z určujících zkušeností, která jej od symbolické logiky nasměrovala k trvalému zájmu o logiku filosofickou (a tedy o filosofii jako takovou), hodnotil účast na Patočkově prosemináři z filosofie, v němž se četla *Logická zkoumání* Edmunda Husserla.⁶³ Patočka si mladého adepta filosofie také brzy povšiml, když jej hned v zimním semestru 1947/48 přizval do svého soukromého semináře konaného u něj v bytě, na němž se probíral spis Martina Heideggera *Vom Wesen der Wahrheit*.⁶⁴ Přestože doba, po kterou mohl Hejdánek navštěvovat Patočkovy přednášky a semináře, byla poměrně krátká (Patočka musel univerzitu opustit ve studijním roce 1949/50),⁶⁵ jejich vzájemné styky tím neskončily a Patočkův vliv v Hejdánkovi co do výběru dráhy filosofa celoživotně přetrvával.⁶⁶

Kozákovy přednášky si Hejdánek zapisoval ve všech semestrech, kdy na fakultě pobýval,⁶⁷ pro jeho seminář také připravil jeden z několika svých studijních referátů.⁶⁸ Posléze mu jako jeden z posledních Kozákových studentů na fakultě předkládal také svou disertaci.⁶⁹ V pozdějším vyjádření (které však patrně není na místě přeceňovat) se Hejdánek dokonce vyslovil, že pouze ve vztahu ke Kozákovi si – ve srovnání s jinými svými učiteli – připadá jako skutečný žák.⁷⁰

Vedle Kozáka a Patočky navštěvoval Hejdánek opakovaně zejména přednášky a semináře již zmíněného Ladislava Riegera a Ludvíka Svobody.⁷¹ U obou opakovaně vystupoval s příspěvky, které mohly už svým tematickým zaměřením v poúnorové atmosféře snadno působit jako provokace. Ve Svobodově semináři Hejdánek přednesl referát o Masarykově filosofii dějin⁷² a o Masarykově *Otázce sociální*;⁷³ další jeho referát, který měl být věnován první kapitole Masarykovy *České otázky* a měl zaznít taktéž u Ludvíka Svobody 4. dubna 1950, již zůstal pro nemoc nedokončen.⁷⁴ Pro Riegrův seminář vznikly referáty věnované Hromádkově knize o Emanuelu Rádlovi,⁷⁵ kritika jedné z kapitol z knihy Johna Sommervilla

⁶² L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 45 (dopis č. 7 z 24. 3. 1977).

⁶³ L. HEJDÁNEK, *Doslov*, s. 191.

⁶⁴ L. HEJDÁNEK, *Ladislav Hejdánek* [autorské heslo], s. 167. Podle Hejdánkova podání seminář probíhal u Patočky v soukromí s ohledem na to, že zabývání se Heideggerem mohlo být již před únorem 1948 pokládáno za politicky napadnutelné; srov. AUK, HL, kart. 33, Myšlenkový deník 1984 (A4), 84/058, červenec 1984, ref. 3/1/4/3/5.

⁶⁵ Milan SOBOTKA, *Patočkova přednáška o Hegelově Fenomenologii ducha ze školního roku 1949/50*, *Filozofia* 70/6, 2015, s. 420–428, zde s. 420. Srov. také J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 91, 145, 148, 172.

⁶⁶ Srov. L. HEJDÁNEK, *Vztah mezi filosofií a teologií jako filosofický problém*, s. 166: „Byl to právě Patočka, jehož prostřednictvím jsem byl osloven filosofií tak, že jsem ji pro sebe přijal jako doživotní povolání...“

⁶⁷ AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2/11.

⁶⁸ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „C. D. Hardie: Background to Modern Thought“, květen 1949, ref. 1/2/3/10.

⁶⁹ L. HEJDÁNEK, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], s. 142; srov. J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 123.

⁷⁰ Srov. AUK, HL, kart. 13, Ladislav Hejdánek Janu Blahoslavu Kozákovi, 31. 12. 1964, ref. 2/3/1/4/18.

⁷¹ K osobě Ludvíka Svobody srov. I. TŘETERA, *Vzpomínky na Bohumila Hrabala*, s. 205–212 (kapitola „Profesor Ludvík Svoboda – filosof plného a opravdového života“); Jan ZOUHAR, *Ludvík Svoboda*, in: J. Gabriel (ed.), *Slovník českých filosofů*, s. 553 (dostupné také online: <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/svoblu.html> [cit. 25. 5. 2022]).

⁷² AUK, HL, kart. 1, rukopis L. Hejdánka „Masarykova filosofie dějin“, 8. 3. 1949, ref. 1/2/3/8/1.

⁷³ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „T. G. Masaryk: Otázka sociální (Sv. I., kapitola II., oddíl A: Marxův vývoj vědecký a filosofický)“, 25. 10. 1949, ref. 1/2/3/11 (šlo o referát pro seminář ze sociologie).

⁷⁴ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „T. G. Masaryk: Česká otázka (Kapitola I: Doba Dobrovského)“, duben 1950, ref. 1/2/3/14.

⁷⁵ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „J. L. Hromádka: Don Quijote české filosofie – Em. Rádl 1873–1942“, 28. 1. 1949, ref. 1/2/3/6.

o sovětské filosofii⁷⁶ a nakonec rozsáhlý referát o významu Masarykova pojetí pravdy pro myšlení Kozákovo, Hromádkovo a Rádlovo,⁷⁷ který Hejdánek přednášel na třech dvouhodinových seminářích po sobě.⁷⁸ Ten se zároveň na fakultě stal jeho posledním výraznějším vystoupením.⁷⁹ Nadešla doba, kdy už další vývoj Hejdánkova studia spoluurčovaly politické události a záhy také delší nemoc.

Studium po únoru 1948

Skutečnost, že student s kádrovým profilem, jako byl ten Hejdánkuv, mohl po komunistickém převratu na univerzitě zůstat a posléze i dosáhnout doktorátu, snadno vzbudí údiv. Hejdánkovo studium v nových politických podmínkách mělo skutečně nepravděpodobný průběh. Jako výrazný diskutér, který se na seminářích netajil svým odmítáním marxismu a křesťanským zaměřením, ještě před začátkem celostátních vysokoškolských prověrek počítal s tím, že bude muset fakultu brzy opustit.⁸⁰ Přesto se mu přímé postihy za ideovou nekonformnost během studií nakonec vyhnuly a dostavily se až v době po doktorské promoci, kdy nemohl najít odpovídající zaměstnání. Jak tedy těchto téměř pět let od února 1948 do prosince 1952, kdy studium dokončil, probíhalo?

25. února 1948 se Hejdánek připojil k manifestačnímu pochodu vysokoškoláků, kteří šli vyjádřit na Pražský hrad svou podporu prezidentu Benešovi.⁸¹ Demonstrace několika tisíc mladých lidí byla rozehnána a 118 zúčastněných studentů zatčeno.⁸² Hejdánkovi se podařilo zadržení uniknout a účast na demonstraci pro něj nevyústila v žádný postih (na rozdíl od Jakuba Trojana, který byl na dva roky vyloučen ze studia na všech československých vysokých školách).⁸³ Také následná první vlna vylučování studentů probíhající bezprostředně po únoru 1948 Hejdánka minula – týkala se převážně exponovaných nekomu-

⁷⁶ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „John Sommerville: Soviet Philosophy. Chapter VI.: The Human Mind: the Dialectical Method of Thinking“, 30. 5. 1949, ref. 1/2//3/9/2.

⁷⁷ Tamtéž, rukopis L. Hejdánka „Význam Masarykova pojetí pravdy pro myšlení Kozákovo, Hromádkovo a Rádlovo“, listopad 1949, ref. 1/2//3/12/1.

⁷⁸ Srov. Ladislav HEJDÁNEK, *Úvod do filosofování*, Praha 2021², s. 20–21. S přednášením referátu Hejdánek započal na semináři Ladislava Riegera 11. listopadu 1949 a pokračoval na dalších dvou následujících sezeních; část, která měla být věnována Rádlovi, nakonec nevznikla. K tématu se pak Hejdánek vrátil později v textu „Rádlovo pojetí pravdy“ (srov. tamtéž); viz AUK, HL, kart. 25, rukopis L. Hejdánka „Rádlovo pojetí pravdy“, duben 1952, 3/1/1//61; vydáno jako: Ladislav HEJDÁNEK, *Rádlovo pojetí pravdy*, in: M. Šimsa (ed.), *Relativismus a (post)pravda v demokracii*, s. 279–313.

⁷⁹ V Hejdánkove pozůstalosti se nachází ještě výklad nadepsaný „Imanence a nové“ určený pro Riegerův seminář, není však jisté, zda jej Hejdánek skutečně přednesl, a na rozdíl od ostatních referátů, které jsou psány na stroji, tu jde pouze o rukopisné poznámky; srov. AUK, HL, kart. 1, poznámky L. Hejdánka „Imanence a nové. Výklad na semináři prof. L. Riegera“, březen 1950, ref. 1/2//3/13.

⁸⁰ Svě sestřenci Vilmě psal: „To víš, mám různé těžkosti na fakultě: každý den se může stát, že mne vyhodí, mám tam stále spory s marxisty i s tzv. pozitivisty, protože stojím na stanovisku Masarykově a Rádlově, a já nemohu jinak, musím hájit pravdu a své přesvědčení...“ Tamtéž, kart. 9, Ladislav Hejdánek Vilmě Kuchařové, 19. 11. 1948, ref. 2/2//6.

⁸¹ K této studentské demonstraci srov. blíže Zdeněk POUŠTA, *Smuteční pochod za demokracii*, in: Karel Jech (ed.), *Stránkami soudobých dějin. Sborník prací k pětadesátinám historika Karla Kaplana*, Praha 1993, s. 198–207; též, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, in: Jan Havránek – Zdeněk Pousta (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy, IV. (1918–1990)*, Praha 1998, s. 263–305, zde s. 278.

⁸² Srov. Z. POUŠTA, *Smuteční pochod za demokracii*, s. 205.

⁸³ J. S. TROJAN, *Rozhovory s pamětí*, 1, s. 93–95. Srov. rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, Praha 16. 10. 2019, 57:25–1:01:45.

nistických funkcionářů ve Spolku posluchačů filosofie a v protikomunistických studentských organizacích, ke kterým sám nepatřil.⁸⁴

Poúnorovou atmosféru na fakultě může ilustrovat dopis rozesílaný Spolkem posluchačů filosofie (SPF) šířený před volbami do Národního shromáždění, které se konaly 30. května 1948. Jediný způsob, jak oficiálně projevit nesouhlas s jednotnou kandidátkou Národní fronty ovládnutou komunisty (kromě neúčasti ve volbách či vhození prázdné obálky), představovalo použití tzv. bílého lístku, a právě proti tomu byli studenti vyzváni se angažovat: „*Soudruhu – soudružko, aby byl zajištěn co možná nejmenší počet bílých lístků ve volbách, rozhodl se SPF utvořit dvojice z komunistů a sociálních demokratů, které by navštívily jistý (omezený) počet studentů, promluvily s nimi a získaly je pro jednotnou kandidátku. Schůze, na které tyto dvojice budou ustanoveny, se koná v pátek 14. května t. r. 17. hod. na fakultě v místnosti č. 104. Protože jde o věc prvořadého významu pro náš národ, a tím také pro Tvoji budoucnost, je nutné, abys se na tuto schůzku dostavil(a).*“⁸⁵

Hejdánek nebyl členem komunistické ani žádné jiné strany,⁸⁶ ačkoli vstup do KSČ podle vlastních slov přinejmenším v určité době zvažoval.⁸⁷ Po únorových událostech, jak sám vzpomíná, spolu s přáteli z Akademické Ymky po nějaký čas uvažoval o emigraci, nakonec se však rozhodl v Československu zůstat.⁸⁸ Musel tedy počítat s tím, že se tak vystavuje možným nesnázím mimo jiné také na fakultě.

Od prosince 1948, tedy v průběhu pátého semestru Hejdánkových studií na univerzitě, začaly na československých vysokých školách probíhat tzv. studijní prověrky.⁸⁹ Vztahovaly se na všechny studenty československé státní příslušnosti, kteří začali studovat dříve než v akademickém roce 1948/49.⁹⁰ Každý, kdo chtěl pokračovat ve studiu, musel vyplnit prověřkový dotazník a následně se dostavit ke komisi utvořené z jeho fakultních spolužáků, kteří byli členy KSČ.⁹¹

V případě Hejdánka není tehdejší prověřková dokumentace k dispozici,⁹² víme však, že prověrku úspěšně absolvoval. Doklad o tom obsahuje jeho studijní index, kde na

⁸⁴ Srov. JOSEF PETRÁŇ, *Filozofická fakulta*, in: J. Havránek – Z. Pousta (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, IV, (1918–1990), s. 431–471, zde s. 438; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 113.

⁸⁵ AUK, HL, kart. 1, studijní poznámky, výpisky, výpočty, kartotéční lístky (různé), ref. 1/2//11 (dopis Spolku posluchačů filosofie, květen 1948). Agitace proti bílým lístkům představovala širší společenský fenomén; srov. JAN ZÁBRANA, *Celý život. Výbor z deníků 1948/1984*, Praha 2001³, s. 17–29.

⁸⁶ AUK, HL, kart. 2, vlastní životopis, 2. 6. 1972, ref. 1/3//2/3.

⁸⁷ Srov. L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 33 (dopis č. 5 z 10. 3. 1977).

⁸⁸ Srov. Ladislav HEJDÁNEK, *Dopis přáteli č. 30* (18. 5. 1978), in: týž, *Češi a Evropa*, s. 51–57, zde s. 52–53.

⁸⁹ K prověřkám srov. J. CONNELLY, *Ztročená univerzita*, s. 393–396; Vladimíra HRADECKÁ, *KSČ a tzv. studijní prověrky na pražských vysokých školách*, in: B. Zilinská – P. Svobodný (edd.), *Věda v Československu v letech 1945–1953*, s. 275–286; Jakub JAREŠ, „*Indiferentní – možnost převýchovy!*“ *Cile tzv. studijní prověrky na vysokých školách a jejich realizace*, in: Marie Černá – Jaroslav Cuhra (edd.), *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí. Československo 1948–1989*, Praha 2012, s. 20–53; J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 110–121; Zdeněk POUSTA, *Studijní prověrky na českých vysokých školách*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 36–38/1–2, 1996–1998, s. 87–93; TÝŽ, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, s. 294–297; Pavel URBAŠEK – Jiří PULEC, *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*, Olomouc 2012, s. 96–111. K situaci na československých vysokých školách po r. 1948 obecně srov. také Antonín KRATOCHVIL, *Žaluji III. Cesta k Sionu*, Praha 1990, s. 10–28 (kapitola „Sovětzice škol“); TÝŽ, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei. Geschichte und Analyse der Entwicklung bis zur Gegenwart*, München 1968.

⁹⁰ Srov. Z. POUSTA, *Studijní prověrky na českých vysokých školách*, s. 90.

⁹¹ Srov. J. JAREŠ, „*Indiferentní – možnost převýchovy!*“, s. 36–37.

⁹² Prověřkové materiály dochované v Archivu Univerzity Karlovy se týkají pouze studentů s příjmením začínajícím na K–Z (AUK, FF UK, kart. 559–572, i. č. 1848–1861, Dotazníky posluchačů); zbytek písemnosti je

poslední straně nacházíme razítko s textem „*Výhověl výnosu MŠVU 235.271/48-V/1 dne 21. I. 1949*“.⁹³ Tento výnos tehdejšího ministerstva školství, věd a umění z 30. listopadu 1948, který doplňoval disciplinární řády vysokých škol, umožňoval založit na školách disciplinární komise, které mohly vyloučit ze studia posluchače neplnící studijní povinnosti (tak alespoň byly prověrky oficiálně prezentovány, jejich průběh se ovšem zároveň řídil také politickými kritérii).⁹⁴ Za to, že mohl pokračovat v dalším studiu, Hejdánek podle vlastních vzpomínek vděčil svým znalostem Marxova, Engelsova a Leninova díla: „*Sám jsem při velkých prověrkách prošel jen proto, že jsem klasiky marxismu znal už ze střední školy lépe než sami prověřkoví komisaři. Spokojili se s mými znalostmi a ještě nenaléhali, abych jim také řekl, co si o nich myslím.*“⁹⁵ Zároveň měl štěstí i v tom, že mezi členy jeho prověřkové komise shodou okolností nebyl nikdo ze spolužáků, kteří jej znali z diskusí na seminářích jako oponenta marxismu.⁹⁶

Hejdánek vzpomíná, že poté, co prověrky absolvoval, se studentští představitelé Československého svazu mládeže na fakultě ještě dvakrát pokoušeli o to, aby byl vyloučen dodatečně: „*Komunističtí studenti o mě šířili, že jsem milionářský synek a chodím s bělogvardějkou – to byl přece důvod, proč mě vyhodit.*“⁹⁷ Hejdánkovým spolužákům, kteří byli členy KSČ, mělo vadit také jeho neskrývané křesťanské přesvědčení.⁹⁸ Záležitost byla údajně projednávána na vědecké radě fakulty, kde se ovšem Hejdánka zastali profesori Ludvík Svoboda a Ladislav Rieger (oba členové KSČ), jak měl Hejdánkovi později sdělit profesor Antonín Frinta.⁹⁹ Zároveň mu podle jeho slov tehdy napomohla kauza týkající se několika komunistických studentů, kteří byli pro šíření parodie na sbírku Vítězslava Nezvala *Velký orloj* z května 1949 vyloučeni ze strany (nikoli ovšem ze studia na fakultě) či potrestáni

nezvěstný. Srov. Ondřej POLIŠENSKÝ, *Inventář Filozofické fakulty Univerzity Karlovy 1882–1966 (1970)*, Praha 1982, s. 84–85; J. JARĚŠ, „*Indiferentní – možnost převýchovy!*“, s. 21 (pozn. 2); J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 115 (pozn. 12). Dokumenty týkající se Hejdánkova studia na filozofické fakultě nejsou v Archivu Univerzity Karlovy zachovány ani mezi písemnostmi absolventů fakulty, ani mezi materiály fakultní organizace KSČ (za sdělení vděčím paní Miladě Sekyrkové z AUK).

⁹³ AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11. Srov. vzpomínky jednoho z členů hlavní prověřkové komise na FF UK Petra Sgalla, podle něhož se studentům u prověrek udělovalo do indexu razítko opravňující k dalšímu studiu (J. JARĚŠ, „*Indiferentní – možnost převýchovy!*“, s. 36). Ke složení hlavní komise srov. také J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 115–116.

⁹⁴ Srov. P. URBAŠEK – J. PULEC, *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*, s. 97 (pozn. 58); V. HRADEC-KÁ, *KSČ a tzv. studijní prověrky na pražských vysokých školách*, s. 277–278.

⁹⁵ L. HEJDÁNEK, *Gentleman nemívají většinu*, s. 49. Srov. TÝŽ, *Dvoji filozofický odchod: Milan Machovec a Karel Kosík*, Reflexe, 2003, č. 24, s. 145–152, zde s. 145: „Studentští prověřkoví komisaři byli ovšem často málo připraveni na svou práci, takže hodně záleželo na tom, jak se student při prověrce choval; kdo se nenechal zastrašit nebo se choval odbojně, byl prostě vyloučen. Na druhé straně leckdy prošli někteří studenti jen díky tomu, že znali marxismus stejně dobře nebo i lépe než sami ‚komisaři‘.“

⁹⁶ Rozhovor Ladislava Hejdánka s Tomášem Vilímkem, Písek 28. 8. 2007, 6:30–8:10.

⁹⁷ Rozhovor Ladislava Hejdánka s Janem Hronem, Václavem Tollarem a Václavem Dostálem, Písek 27. 6. 2014, 24:30–28:30. Šlo o Tatjānu Klimentjevovou (později provdanou Otýsovou), dceru Alexandra Ivanoviče Klimentjeva, který se do Československa dostal z Ruska po r. 1918 s legionáři a usadil se v Turnově, kde se vyučil brusičem drahých kamenů. Jeho syn Alexandr Klimentjev (později Alexandr Kliment), známý posléze jako spisovatel, patřil k Hejdánkovým přátelům z Akademické Ymky. Srov. Štěpán KLIMENT, *Ke kořenům jedné rodiny. Problém identity*, bakalářská práce, Praha 2008, zejm. s. 15–16 a 22–24 (dostupné online: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/14119> [cit. 25. 5. 2022]).

⁹⁸ Srov. L. HEJDÁNEK, *Milovník moudrosti*, s. 3.

⁹⁹ L. HEJDÁNEK, *Gentleman nemívají většinu*, s. 49; srov. TÝŽ, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], s. 143.

důtkou; sama fakultní stranická organizace musela provést demonstrativní sebekritiku.¹⁰⁰ Také díky těmto událostem nebyla jeho případu věnována taková pozornost, takže nakonec mohl dostudovat, což sám pokládal za „malý zázrak“.¹⁰¹

Svůj podíl na tom, že Hejdánek mohl na univerzitě zůstat, navíc měla – paradoxně – vážná nemoc, která jej zastihla někdy koncem roku 1949.¹⁰² Šlo patrně o encefalitidu, která však nebyla včas správně diagnostikována a měla tak horší průběh, než by bývalo nutné.¹⁰³ Hejdánek vzpomíná, že trpěl nesnesitelnými bolestmi hlavy, měl velké potíže s pamětí a soustředěním a byl na dva roky prakticky neschopen namáhavější duševní práce.¹⁰⁴ Řídil se však radou neurologa prof. Vítka, aby nejprve udělal vše, co je v jeho silách, pro dokončení studia, protože následná rekonvalescence prý může trvat i osm až deset let.¹⁰⁵ Přednášek a seminářů na fakultě se již neúčastnil, dál si je však zapisoval a formálně pokračoval ve studiích.¹⁰⁶ To samo o sobě ještě nemuselo pro zdárné ukončení znamenat překážku, neboť Hejdánek patřil k posluchačům tzv. nereformovaného studia (tedy k těm, kdo na univerzitu nastoupili ještě před studijní reformou uplatňovanou od akademického roku 1948/49), pro něž účast na přednáškách nebyla povinná.¹⁰⁷ To, že se v kritické době kvůli nemoci delší čas na fakultě nevyskytoval a neupozorňoval na sebe, se pro něj tedy zároveň stalo nepředpokládanou výhodou.¹⁰⁸

¹⁰⁰ Ke kauze okolo parodie na Nezvalovu báseň srov. J. PETRÁŇ, *Filozofická fakulta*, s. 441; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 148–159. Parodická báseň „Socialistická láska“ je přetištěna tamtéž, s. 957.

¹⁰¹ L. HEJDÁNEK, *Gentleman nemívají většinu*, s. 49. Obdobných případů překvapivého absolvování prověrek mohlo být nepochybně více; například Jiří Pechar, který po pohovoru před stranickou disciplinární komisí navazujícím na studijní prověrku vystoupil z KSČ, přesto mohl filozofickou fakultu dostudovat, přičemž u něj šlo údajně o jediný případ, kdy někdo ze studentů na fakultě sám vystoupil ze strany (Jiří PECHAR, *Život na hraně*, Praha 2009, s. 46–48).

¹⁰² AUK, HL, kart. 2, vlastní životopis, 1977/1980, ref. 1/3/2//6. Srov. Hejdánkovu přednášku pro středoškolskou konferenci Akademické Ymky ve Vrbně „Čemu slouží věda?“ s Hejdánkovým příspěvem „Text poslán a přečten za mé nepřítomnosti (už nemocen)“. Tamtéž, kart. 39, rukopis L. Hejdánka „Čemu slouží věda?“, prosinec 1949, ref. 3/2/1//3.

¹⁰³ Tamtéž, kart. 33, Myšlenkový deník 1984, 84/008, 10. 4. 1984, ref. 3/1/4/3//6/1. Srov. také tamtéž, kart. 34, Myšlenkový deník 1988.4, 88/554, 10. 4. 1988, ref. 3/1/4/3//18; tamtéž, kart. 13, Ladislav Hejdánek Janu Blahoslavu Kozákovi, 31. 12. 1964, ref. 2/3/1//4/18; Ladislav HEJDÁNEK, *Co je to závist*, Křesťanská revue 70, 2003, č. 1, s. 13–15, zde s. 14; TÝŽ, *Gentleman nemívají většinu*, s. 49.

¹⁰⁴ L. HEJDÁNEK, *Dopis přáteli č. 30* (18. 5. 1978), in: TÝŽ, *Češi a Evropa*, Praha 2017, s. 51–57, zde s. 55.

¹⁰⁵ AUK, HL, kart. 34, Myšlenkový deník 1987.1, 87/004, leden 1987, ref. 3/1/4/3//10/2 (dopis Ladislava Hejdánka Mileně Šimsově). K Hejdánkově zdravotní dokumentaci srov. tamtéž, kart. 8, Lékařské zprávy, posudky a jejich opisy, ref. 1/5//1.

¹⁰⁶ Hejdánek vzpomíná, že na fakultu chodila místo něj s jeho indexem pro potřebná potvrzení Tatjana Klimentjevová; srov. rozhovor Ladislava Hejdánka s Michalem Šimkem, Praha 16. 10. 2019, 1:39:45–1:41:20. Přednášky na zimní semestr 1951/52 (poslední, ve kterém se Hejdánek na univerzitě zapisoval) jsou v Hejdánkově indexu zapsány již rukopisem Tatjany Klimentjevové; srov. AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11 (s. 28, potvrzeno 29. 11. 1951).

¹⁰⁷ Srov. J. JAREŠ, „Indiferentní – možnost převýchovy!“, s. 24; J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 110–111, 138–142; Z. POUŠTA, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, s. 300. Také například Jiří Pechar, který nastoupil na filozofickou fakultu stejně jako Hejdánek na podzim 1947, vzpomíná na to, jak vzhledem k nepovinné účasti na přednáškách trávil poslední rok studií spíše v knihovně než na fakultě (Jiří PECHAR, *Život na hraně*, s. 49–50).

¹⁰⁸ AUK, HL, kart. 13, Ladislav Hejdánek Bedřichu Loewensteinovi, 1. 6. 1997, ref. 2/3/1//4/62: „Už dlouho si uvědomuji, že jsem mohl dostudovat asi především proto, že jsem dostal encefalitidu a vymizel jsem coby provokatér z dohledu a vůbec obzoru svých komunistických a svazáckých kolegů-studentů.“

Závěr studií: disertace a rigorózní zkoušky

I v době, kdy se na fakultě neúčastnil přednášek a seminářů, Hejdánek absolvoval několik atestů, které byly nově zařazeny mezi studijní povinnosti. V jeho indexu nacházíme záznam o splnění zkoušky z občanské výchovy (společenských nauk) z 9. února a 30. června 1950¹⁰⁹ a v následujícím akademickém roce opět ze společenských nauk z 11. února a 7. června 1951.¹¹⁰ Dále se jej týkala nově zavedená tzv. fakultní zkouška, jejíž složení bylo nutné pro odevzdání disertace a připuštění k závěrečným rigorózním.¹¹¹ Při prvním pokusu o její absolvování 12. června 1951 Hejdánek neuspěl,¹¹² při opakování mu posléze děkanát povolil odklad zkoušky do konce listopadu 1951.¹¹³

Jinak v této době Hejdánek, pokud mu to zdravotní stav dovolil,¹¹⁴ pracoval na disertaci, kterou posléze předložil pod názvem *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady*.¹¹⁵ S tím, jak se mu podařilo se tématu zhostit, nebyl příliš spokojen,¹¹⁶ nicméně

¹⁰⁹ Tamtéž, kart. 1, seznam přednášek na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11 (s. 20–21). Další zkoušku z občanské výchovy skládal Hejdánek již před začátkem nemoci v letním semestru předchozího akademického roku (29. 9. 1949); srov. tamtéž (s. 16–17). K zavádění studia společenských nauk (jako předstupně pozdějších zkoušek z marxistické filosofie, politické ekonomie a vědeckého komunismu) srov. Z. POUŠTA, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, s. 300. V listopadu 1951 bylo rozhodnuto o tom, že místo „společenských věd“ bude nadále zaveden předmět „základy marxismu-leninismu“; srov. J. CONNELLY, *Ztročená univerzita*, s. 342.

¹¹⁰ AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11 (s. 26–27). Srov. dále tamtéž, studijní poznámky, výpisky, výpočty, kartotéční listky (různé), ref. 1/2//11 (Společenské nauky, 1951). Zde je uložen také lístek nadepsaný „Četba ke zkoušce ze společ. nauk (7. VI. 1951)“: „Ulrych: Zákl. marx. ekonomie / Kaigl: Stalinské učení... (Tvorba XIX, 1950, č. 27/28.) / Lenin: Ekonomika a politika... (Nová mysl 1949, č. 4–5.) / Ostroviřanov: Přednosti soc. hosp. soustavy / Ostroviřanov: Lenin a Stalin o ek. a pol. / Stalin: Projev na XVII. sjezdu VKS/b (Otázky len. 424–85.) / Arakeljan: Postupný přechod od socialismu ke komun. (Nová mysl 1948, č. 5–6.) / Stalin: Projev k voličům 1946 / Ljapin: Od socialismu ke komunismu v SSSR.“

¹¹¹ Srov. Z. POUŠTA, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, s. 300.

¹¹² AUK, HL, kart. 1, studijní poznámky, výpisky, výpočty, kartotéční listky (různé), ref. 1/2//11 (Fakultní zkouška, 1951). Docent Josef Beneš Hejdánkovi zkoušku nepřiznal na základě údajně nízkých znalostí o anglických materialistech; srov. rozhovor Ladislava Hejdánka s Václavem Tollarem a Václavem Dostálem, Písek 11. 9. 2013, 3:45–13:00.

¹¹³ AUK, HL, kart. 1, povolení odkladu fakultní zkoušky, 3. 10. 1951, ref. 1/1/2//18. K obsahu zkoušky srov. tamtéž, kart. 95, Jiří Horina Tatjáně Klimentjevové, 8. 9. 1951, ref. 7//15/8/5: „Láďova fak. zkouška: a) snaž se mu ten pesimism nějak vyhnat z hlavy, protože není oprávněn; b) učil jsem se k tomu (mimoходом: pouhých 14 dní...) celé dějiny f., ale jen z Drtiny a z toho sovětského salátu, něco z Tvrděho. Pro Beneše, myslím, je důležitý hlavně novověk (Descartes, Spinoza, franc. materialism – Encyklopedie, deism, britští materialisté – na to Láďu vyhodil, pak Leninův Materialism a emp., základní věci z politiky /stát atd./.“

¹¹⁴ Tamtéž, kart. 13, Ladislav Hejdánek Bedřichu Loewensteinovi, 23. 3. 1952, ref. 2/3/1//4/62: „Je tomu už asi 4 neděle, co jsem náhle pocítil, že už zase mohu trochu psát. A nyní se zbavuji obtíží psychofyzických prostě tím, že svou pozornost cele zaměřím na zkoumáním ontologických předpokladů pojetí pravdy...“

¹¹⁵ AUK, FF UK, Disertační práce 1882–1953, i. č. 3201, disertační práce Ladislava Hejdánka *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady*, srpen 1952. Srov. také Marie TULACHOVÁ (ed.), *Disertace pražské univerzity, I, 1882–1953*, Praha 1965, s. 252. Další exemplář práce je uložen v Knihovně Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy (signatura DIS 31; dostupné online: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/112552> [cit. 25. 5. 2022]). V Hejdánkově pozůstalosti je dochováno množství poznámek k disertaci datovaných mezi 11. 4. 1950 a 21. 8. 1952; srov. AUK, HL, kart. 30–31, Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady (předběžné poznámky), ref. 3/1/3//18.

¹¹⁶ Tamtéž, kart. 13, Ladislav Hejdánek Bedřichu Loewensteinovi, 6. 8. 1952, ref. 2/3/1//4/62: „... ačkoli nejsem dosud hotov, je mi nad slunce jasnější, že se to všechno musí přepracovat, přemyslet a přeformulovat. Je to zkrátka práce na léta, a tudíž naprosto nevhodné thema disertační práce. Počítám, že pro „širší veřejnost“ napíšu stručný výtah v populárním stylu, neboť jako vědecká práce (!) to není vůbec ke čtení. Chyba je ovšem na mé straně, ne na straně pravdy.“ S odstupem hodnotil Hejdánek svou disertaci následovně: „Ačkoliv tato

před koncem letního semestru roku 1951/52 (v posunutém termínu, který mu byl již dříve schválen) ji odevzdal spolu s přihláškou k rigorózním zkouškám.¹¹⁷ V rubrice přihlášky „Podrobné vyličení odborného studia a práce, zájmů, četby, publikační činnosti“ zaujme jeho vyjádření tím, jak v daných okolnostech komentoval svůj vztah k marxismu, k němuž se jinak stavěl zpravidla mnohem nekompromisněji: „*Prvotní můj zájem o otázky logické výstavby matematiky se brzo přesunul přes vlastní logiku k problémům noetickým, což bylo vlastním důvodem mého přestupu s fakulty přírodovědecké na filosofickou. Filosofii jsem se učil rozumět pod převážným vlivem toho okruhu masarykovské tradice, který je charakterisován jmény Rádl, Kozák, Hromádka. Když jsem se vyrovnával s myšlenkami marxismu-leninismu, zřetelně jsem viděl, že ploché odmítnutí názorů, které jsem dosud považoval za správné, by nebylo nijakým řešením. Mechanické vystřídání filosofického přesvědčení nemůže než vést k neplodnosti; ke skutečnému pokračování je nutno, navázati na daný myšlenkový materiál' (Engels), resp. na ,existující filosofickou látku, dodanou předchůdci'. Ať už je navázání pozitivní, či negativní, musí být kritické a věcné. Že mi není cesta kupředu uzavřena, o tom mne přesvědčoval pokrokový charakter osobnosti Kozákovy a Hromádkovy. Zvláště Hromádka znamenal mnoho pro mou politickou orientaci. Aniž bych se zbavoval všeho pozitivního, čemu jsem se od svých prvních učitelů naučil, pokusil jsem se korigovat své původní posice a přiblížil jsem se v naprosté většině otázek řešení dialekticko materialistickému. Ve své práci jsem však nemohl, žel, podat zamýšlený výkon pro delší nervovou chorobu, která podstatně snížila mé možnosti.*“¹¹⁸

Recenzenty Hejdánkovy disertace se stali J. B. Kozák a Ludvík Svoboda.¹¹⁹ Poměrně podrobný posudek Kozákův vyzněl pro Hejdánka dosti příznivě: „*Tato disertace představuje v každém případě kus těžké, vytrvalé a v nejednom směru původní práce. (...) Stěží se mi podařilo objevit dvě místa, jež nejsou s jinými v jasném souhlasu. (...) Konečný úsudek jest ten, že jde o kandidáta, který má své zvláštnosti, literárně nepřívětivé (ač jeho sloh je dobrý), ale jest logickou a filosofickou hlavou par excellence, pokud se soustavnosti týče. Může se státi, budou-li mu okolnosti příznivé, vědeckým pracovníkem.*“¹²⁰

Hejdánkovu disertaci i přes výhrady přijal také Ludvík Svoboda. Na jeho kladném posouzení Hejdánkovi patrně záleželo, neboť se na Svobodu v době, kdy již mohl mít k dispozici Kozákův kladný posudek, obrátil s písemným vzkazem, v němž mu sděluje, že díky získanému odkladu vojenské služby není nutné s posudkem spěchat, a zároveň

práce jeví nezralost a dobovou podmíněnost, jsou v ní všechna hlavní filosofická témata, jimiž se H. zabývá po celý život: pravda, reflexe, subjekt, nepředmětност.“ L. HEJDÁNEK, Ladislav Hejdánek [autorské heslo], s. 167.

¹¹⁷ AUK, FF UK, kart. 367, i. č. 1629, Přihlášky k hlavnímu rigorosu (815/200), 29. 8. 1952.

¹¹⁸ Tamtéž. Z Hejdánkových dřívějších vyjádření k marxismu srov. např. následující: „Začal jsem studovat marxismus a leninismus a po vzoru Masarykově mi šlo nejprve o základy filosofické. Jsem však stále blíže přiváděn k otázkám sociologickým. Byl jsem nesmírně zahanben tou neschopností a bezmocí našich učenců postavit se proti marxismu. Vzal jsem si za jeden z předních úkolů nejbližších let rozebrat marxismus filosoficky a porazit jej; ukázat, jak je vratký v noetice a jak nemožný v ethice. Dokázat, že není vůbec tak vědecký, jak je o něm stále tvrzeno.“ AUK, HL, kart. 1, zamýšlení ke dvacátým narozeninám, 9. 5. 1947, ref. 1/3/1/1.

¹¹⁹ AUK, FF UK, kart. 367, i. č. 1629, Přihlášky k hlavnímu rigorosu (815/200); srov. také M. TULACHOVÁ (ed.), *Disertace pražské university*, I, s. 252.

¹²⁰ AUK, FF UK, Posudky disertačních prací, kart. 114, i. č. 1294, posudek Jana Blahoslava Kozáka na disertační práci Ladislava Hejdánka *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady*, 22. 9. 1952 (815/200). Srov. také AUK, HL, kart. 1, opis posudku Jana Blahoslava Kozáka na disertační práci Ladislava Hejdánka z 22. 9. 1952, ref. 1/2/3/18.

vyjadřuje zájem o to, zda práce může být akceptována z marxistického hlediska.¹²¹ Svoboda ve svém posudku (oproti Kozákovu výrazně stručnějším a kritičtějším) Hejdánkovi vytkl abstraktnost vedoucí až k nesrozumitelnosti a nedostatek bezprostředního přístupu k věcem. Jeho poměr k marxismu pak vyhodnotil jako napjatý, nicméně poctivý: „*Musím konstatovat, že vyrovnávání s marxismem je pro autora věc velmi bolestná. Rád by, ale dobře nemůže. ... Jak patrně, jsem při hodnocení práce ve značných rozpacích. Na jedné straně vidím neplodnost jejích úvah, na druhé straně pracnost a svědomitost člověka, jenž se prodírá těžce k pravdě. Chci mu dát úvěr, i přijímám jeho práci za práci disertační.*“¹²² Začátkem října 1952 se tak Hejdánek z děkanátu dozvěděl, že jeho disertace byla oběma profesory přijata a že se může přihlásit k rigorózním zkouškám.¹²³ Poté mu ještě byl na jeho žádost povolen odklad termínů rigoróz do 15. prosince 1952.¹²⁴

Hlavní rigorózum z filosofie Hejdánek skládal 18. listopadu 1952 (zkoušejícími byli Ludvík Svoboda, Josef Beneš a J. B. Kozák) a vedlejší rigorózum ze sociologie 15. prosince 1952, tedy v poslední den, do něhož platil výše zmíněný odklad (zkoušejícím byl Ladislav Rieger).¹²⁵ Ke zkouškám přistupoval s nespokojeností ohledně vlastních studijních výsledků a s očekáváním neúspěchu,¹²⁶ které se však nepotvrdilo. 19. prosince se pak konala Hejdánkova doktorská promoce.¹²⁷ Mohl se tak zařadit k jedněm z posledních absolventů univerzity, kteří dosáhli doktorátu podle tehdy již zrušeného rigorózního řádu z r. 1899, neboť po roce 1953 titul PhDr. a jemu obdobné přestaly být na československých univerzitách na čas (do r. 1966) udělovány.¹²⁸ Normy, jimiž se Hejdánkovo studium řídilo, byly zrušeny novým vysokoškolským zákonem vydaným k 18. květnu 1950, rigorózní řízení k nabytí doktorského titulu dle starých předpisů však probíhalo ještě do konce studijního

¹²¹ AUK, HL, kart. 15, Ladislav Hejdánek Ludvíku Svobodovi (opis), 29. 9. 1952, ref. 2/3/1//6/107: „Doufám, že nepovedeným úvodem jsem neškodil své práci přespříliš; slabších míst tam ovšem bude asi více. Velice však očekávám Váš soud o tom, zda celková myšlenka je únosná s hlediska dial. materialismu (zvláště v souvislosti s T. Pavlovem). Práci jsem psal také jako pokus vyrovnat se nějak pozitivně s marxismem. Posuďte, prosím, nakolik se mi to podařilo a kde jsou základní nedostatky.“

¹²² AUK, FF UK, Posudky disertačních prací, kart. 114, i. č. 1294, posudek Ludvíka Svobody na disertační práci Ladislava Hejdánka *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady*, 6. 10. 1952 (815/200).

¹²³ AUK, HL, kart. 1, sdělení o schválení disertační práce, 7. 10. 1952, ref. 1/1/2//19.

¹²⁴ Tamtéž, povolení odkladu rigorózních zkoušek, 28. 10. 1952, 1/1/2//20.

¹²⁵ AUK, FF UK, Protokol o hlavním a vedlejším rigorosu, kart. 368, i. č. 1630, protokol č. 3201. Ve studijním roce 1949/50 byl zrušen fakultní seminář pro sociologii a s ním celý obor (srov. J. PETRÁŇ, *Filozofická fakulta*, s. 440; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 172), zkoušky však probíhaly i nadále. Srov. AUK, HL, kart. 46, Dopis příteli č. 63 (nedokončeno), 1980, ref. 3/4//2/4/6: „... sociologie byla v průběhu mého studia zrušena jako obor (odůvodněno to tenkrát bylo tak, že sociologie je buržoazní pavěda). Mohli jsme skládat zkoušky, ale jen z prostudované literatury; přednášky ani semináře se už nekonaly.“ – V univerzitní matrice doktorů jsou jako data složení rigorózních zkoušek uvedeny dny 15. a 18. prosince 1952 (AUK, fond Matriky Univerzity Karlovy, i. č. 16, Matrika doktorů Univerzity Karlovy XVI [1952–1953], s. 7709), v případě druhého data se však patrně jedná o chybu. Skutečnost, že Hejdánek složil hlavní rigorózum v listopadu a vedlejší v prosinci, se kromě rigorózních protokolů výslovně uvádí také v potvrzení děkanátu o ukončení studia (AUK, HL, kart. 1, potvrzení o ukončení studia, 22. prosince 1952, ref. 1/1/2//21).

¹²⁶ Srov. tamtéž, kart. 12, Ladislav Hejdánek Alexandru Klimentjevovi, 11. 11. 1952, ref. 2/3/1//3/62: „Ani v případného úspěchu (který nepovažuji právě za pravděpodobný, ale v tom není žádná zvláštnost, neboť tak mluví každý před zkouškami; vážnější je, že já vím, co říkám, čili že skutečně je věc dost problematická) nebudu mít velkou radost; představoval jsem si kdysi dávno svůj závěr poněkud lépe.“

¹²⁷ AUK, fond Matriky Univerzity Karlovy, i. č. 16, Matrika doktorů Univerzity Karlovy XVI (1952–1953), s. 7709; srov. též AUK, HL, kart. 1, potvrzení o ukončení studia, 22. prosince 1952, ref. 1/1/2//21.

¹²⁸ Srov. Jan HAVRÁNEK – Karel KUČERA, *Úvod*, in: Marie Tulachová (ed.), *Disertace pražské university*, s. 3–17, zde s. 15; J. PETRÁŇ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 179; Z. POUŠTA, *Univerzita Karlova v letech 1947–1953*, s. 301–302.

roku 1952/53.¹²⁹ A jelikož začátkem akademického roku 1951/52 byla fakulta rozdělena na dvě samostatné instituce, Filosoficko-historickou fakultu UK a Filologickou fakultu UK,¹³⁰ končil Hejdánek svá studia již jako absolvent Filosoficko-historické fakulty University Karlovy.¹³¹

Po absolutoriu se Hejdánkova cesta s akademickou půdou téměř na čtyřicet let rozešla. Ačkoli si původně představoval, že bude moci dále působit právě na univerzitě, v nových společenských podmínkách na to již nebylo pomyslení.¹³² Po marném shánění zaměstnání, které by alespoň zčásti odpovídalo jeho kvalifikaci, nastoupil posléze jako dělník (nejprve jako zednický přidavač, poté jako kopáč a nakonec jako betonář) v národním podniku Stavobet Jinonice.¹³³ Dva roky od podzimu 1953 do podzimu 1955 strávil jako vojín prezenční služby. Po návratu z vojny se mu podařilo získat místo dokumentátora v Ústavu epidemiologie a mikrobiologie, kde působil od února 1956 do června 1968. Necelé tři roky, od července 1968 do března 1971, kdy byl zaměstnán ve Filosofickém ústavu ČSAV, pak představovaly do roku 1989 jedinou dobu, kdy mohl pracovat ve svém oboru. Poté se na čtyři léta stal nočním hlídačem v Památníku národního písemnictví a posléze pracoval v podniku Stavby silnic a železnic – nejprve jako hlídač vozového parku, poté jako topič a nakonec jako skladový evident.¹³⁴ Možnost návratu na univerzitu v učitelství se mu pak otevřela se závěrem roku 1989, kdy již byl přes dva roky v penzi.¹³⁵ Následovalo více než patnáct let jeho působení jako vyučujícího hned na dvou fakultách Univerzity Karlovy (totiž na filosofické a na evangelické teologické fakultě, dřívější Komenského evangelické bohoslovecké fakultě, která byla nyní nově začleněna do univerzitního svazku). Ani po odchodu z univerzity, kdy pobýval na penzi v Písku, Hejdánek nepřestával do posledních let navzdory zdravotním obtížím přemýšlet a psát. Zemřel v Praze 28. dubna 2020 ve věku nedožitých 93 let.¹³⁶

¹²⁹ Srov. J. PETRAŇ, *Filozofická fakulta*, s. 302; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 110.

¹³⁰ Srov. J. CONNELLY, *Ztročená univerzita*, s. 110–111; J. PETRAŇ, *Filozofická fakulta*, s. 446; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 178–179; viz také TÝŽ, *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948)*, Praha 1983, s. 384.

¹³¹ Srov. AUK, HL, kart. 1, potvrzení o ukončení studia, 22. 12. 1952, ref. 1/1/2//21. Z někdejšího filosofického semináře zároveň v té době již byla katedra marxismu-leninismu (od studijního roku 1950/51); srov. J. CONNELLY, *Ztročená univerzita*, s. 216; J. PETRAŇ, *Filozofická fakulta*, s. 440; TÝŽ, *Filozofové dělají revoluci*, s. 172.

¹³² AUK, HL, kart. 1, zamyšlení ke dvacátým narozeninám, 9. 5. 1947, ref. 1/3//1/1: „Nimčtě stále mne jímají starosti, jak budu živ. Existuje pro mne – podle mé volby – jedna možnost: vysokoškolská profesura. Každý mne považuje za domyšlivého, řeknu-li mu svůj plán. Ale já vím, že nic jiného než vědecká práce mne nemůže uspokojit.“ Srov. tamtéž, kart. 9, Ladislav Hejdánek Vilmě Kuchařové, 19. 11. 1948, ref. 2/2//6: „Sháním teď především dvě věci: nějaké výnosné zaměstnání, které mi neubere moc času, a pak hlavně byt. Teď jsem si trochu pomohl k penězům, dávám řadu kondic a dvakrát týdně chodím psát matřiky. Kromě toho jsem začal překládat z angličtiny a docela mi to jde. Vydělá se tím spousta peněz. Tak asi tohle učiním prozatím pramenem své obživy, protože v dohledné době vůbec není naděje na universitní dráhu.“ Ještě o několik měsíců dříve přítom Hejdánek své „životní zaměstnání“ a „obor působnosti“ viděl v „profesuře filosofie“ (tamtéž, Ladislav Hejdánek Vilmě Kuchařové, 24. 7. 1948, ref. 2/2//6).

¹³³ Srov. L. HEJDÁNEK, *Dopisy přáteli*, s. 56–57 (dopis č. 9 ze 7. 4. 1977).

¹³⁴ AUK, HL, kart. 2, vlastní životopis, 2. 6. 1972, ref. 1/3/2//3; tamtéž, vlastní životopis, 13. 3. 1991, ref. 1/3/2//9. Srov. L. HEJDÁNEK, *Wahrheit und Widerstand* [rozhovor s Doris Liebermann], s. 143.

¹³⁵ AUK, HL, kart. 2, vlastní životopis, 13. 3. 1991, ref. 1/3/2//9; srov. L. HEJDÁNEK, *Demokracii máme, demokracii se nedostává*, s. 16.

¹³⁶ Oznámení o úmrtí Ladislava Hejdánka, dostupné online: https://tarantula.ruk.cuni.cz/AKTUALITY-10047-version1-parte_lvh.pdf [cit. 25. 5. 2022].

Závěr

I když jsme zde z Hejdánkových životních osudů mohli sledovat pouze vcelku malou část, je myslím patrné, že v jeho životním směřování šlo o část velmi významnou. Právě během údobí stráveného na filosofické fakultě – a zejména díky setkání s Janem Patočkou – došlo k Hejdánkovi rozhodnutí pro filosofickou dráhu, v níž pak již pokračoval po celý život. Těžko říci, jak by se jeho osudy dále vyvíjely, kdyby se toto setkání neuskutečnilo; i pod vlivem jiných učitelů, zejména J. B. Kozáka, Hejdánek patrně mohl rozpoznat v pěstování filosofie svůj vlastní životní program. Každopádně to, že se mohl učit právě od Patočky jakožto nejvýznamnějšího myslitele, který u nás v poválečné době působil, pro Hejdánka zřetelně znamenalo nenahraditelnou zkušenost. Díky dochovaným dokumentům (korespondenci, studijním referátům či dalším raným Hejdánkovým textům) by bylo možné dále sledovat toto formování (které se ovšem nevyčerpávalo Patočkovým vlivem) ve větším detailu a s přihlédnutím k tomu, co konkrétně filosofie a její studium pro Hejdánka znamenala. To však již zůstává mimo možnosti předloženého textu, který usiloval spíše o vykreslení Hejdánkových studií v celkovém přehledu.

Vedle průběhu Hejdánkovy cesty k filosofii jsme mohli na jeho případě sledovat zároveň také dopady, které na podobu univerzit mělo převzetí moci komunistickou stranou po únoru 1948. Hejdánek poněkud překvapivě neskončil mezi těmi, kteří museli studium z politických důvodů opustit, a měl v tom ohledu větší štěstí než řada jeho vrstevníků. Jeho případ tak krom jiného ukazuje, že i tam, kde se v pounorové době daly očekávat nepříznivé osobní výhledy, velmi záleželo na konkrétním rozhodování jednotlivých aktérů, a to i mezi komunisty, a že i studenti, kteří zjevně nebyli s novým režimem konformní, stále mohli dosáhnout absolutoria (byť třeba jen díky příznivé souhře okolností, k nimž v Hejdánkově případě patřilo také zastání, jehož se mu dostalo od komunistických profesorů Riegra a Svobody). Pro obecnější závěry o tom, do jaké míry se novému režimu dařilo mít pod kontrolou to, jací studenti budou moci na vysokých školách zůstat, je prozkoumání jediného případu přirozeně nepostačující. Můžeme však na jeho základě konstatovat, že i strategie, kterou Hejdánek volil – tedy nevymezovat se paušálně proti novému režimu jako takovému, ale zároveň neskrývat své vlastní odlišné přesvědčení –, se mohla ukázat jako funkční.

Máme-li se závěrem stručně pokusit o zhodnocení Hejdánkova významu, jistě nebude sporu, že mezi našimi poválečnými filozofy patří mezi nejvýraznější postavy. Bylo už ostatně vícekrát konstatováno, že se řadí k několika málo našim soudobým myslitelům, kteří usilovali o vybudování vlastní svěbytné filosofické koncepce.¹³⁷ Na své celkovější zhodnocení však Hejdánkovo působení v českém myšlení a ve společnosti vůbec zatím čeká. Až větší časový odstup jasněji ukáže, jakou stopu jeho osobnost v naší kultuře zanechala (a zanechá) a do jaké míry se na jeho přínos podařilo (a podaří) zareagovat. V přítomné

¹³⁷ Srov. Filip KARFÍK, *Hejdánkova filosofie nepředmětnosti*, Kritický sborník, 17/1, 1997, s. 61–71, zde s. 61; Václav NĚMEC, *Ladislav Hejdánek: Filosofie nepředmětnosti*, in: Markéta Bendová – Johana Borovanská – Daniela Vejvodová, *Filosofie v podzemí – Filosofie v zázemí. Podoby filosofie v době normalizace a po sametové revoluci*, Praha 2013, s. 168–187, zde s. 169; Stanislav SOUSEDÍK, *Meontology L. Hejdánka. Pokus o kritický výklad*, *Filosofický časopis* 60/4, 1992, s. 673–676, zde s. 673; Václav TOLLAR, *Panpsychistické motivy ve filosofii Ladislava Hejdánka*, in: Erázim Kohák – Jakub Trnka (edd.), *Hledání české filosofie*. Soubor studií, Praha 2012, s. 287–300, zde s. 288.

chvíli se nezdá, že by jeho dílo u odborné i širší veřejnosti vzbuzovalo potřebu výraznějšího navazování. Nelze říci, že by se Hejdánkovi samému zdařilo vytvořit vlastní filosofickou školu a vychovat si okruh žáků, kteří by jeho myšlenky bezprostředně sami dál rozvíjeli. Za první vážnější pokusy v tomto směru je možné pokládat několik poměrně nedávných studií jeho někdejších studentů z filosofické fakulty, které jsou Hejdánkovo myšlení věnovány.¹³⁸

V tuto chvíli stále platí, že značná část Hejdánkova díla dosud čeká na uveřejnění a že snahy o zmapování jeho myšlení i životních osudů zůstávají spíše v začátcích. Tento příspěvek si nekladl vyšší ambice než pokusit se o dílčí průzkumnou sondu do života této výrazné osobnosti našich nejnovějších dějin zaměřenou na údobí, v němž se utvářela jeho filosofická orientace. Na základě dochovaných dokumentů by bylo možné (a bylo by to také žádoucí) prozkoumat další málo zpracované oblasti Hejdánkova života, které by samy vydaly na vlastní studie – od jeho působení v Akademické Ymce, v evangelické Nové orientaci nebo v ekumenickém semináři v Jirchářích přes Chartu 77 či soukromé filosofické semináře v 70. a 80. letech po léta strávená na univerzitě v profesorské roli. Přispěje-li předložený text k takovému zájmu, dosáhl vrchovatě svého cíle.

Těm, kdo se mohli s Ladislavem Hejdánkem osobně setkat, byť třeba již jako s emeritovaným profesorem a mimo univerzitní půdu, zůstane v paměti jedinečná atmosféra, jíž se rozhovory s ním vyznačovaly. Nechyběla jim přísná vážnost, usilovné soustředění, kritičnost a opravdovost dialogu, které zůstávaly v jeho naslouchání i promlouvání zřetelně přítomny do pozdního věku. Zejména však přinášely zkušenost svobodně se tázajícího myšlení, které se mohlo uvolňovat ze svázanosti zažitými náhledy, nadechovat průzračného vzduchu nových otázek a odrážet k dalšímu rozletu. Pokud dovedl Ladislav Hejdánek druhé něčím skutečně podstatně oslovit, ať už s ním v tu chvíli souhlasili, nebo ne, byla to právě jeho schopnost přivádět člověka k této zkušenosti bezpředsudečného, „nezávistivého“ (řečeno s Platónem) filosofování – a probouzet zároveň vůli k tomu, aby se taková zkušenost dále zúročila. Soudím, že podobných postav nemáme v naší kultuře tolik, abychom si mohli dovolit tu Hejdánkovo nechávat stranou a nenavazovat na ni – a to ať už jakkoli kriticky.

¹³⁸ Z rozsáhlejších statí jde zejména o následující: Tomáš HEJDUK, *Nepolitická politika v díle Ladislava Hejdánka*; V. NĚMEC, *Ladislav Hejdánek: Filosofie nepředmětnosti*; Václav TOLLAR, *Pojmové myšlení u Ladislava Hejdánka v kontextu Husserlovy fenomenologie*, disertační práce, Praha 2014 (dostupné online: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/72938> [cit. 25. 5. 2022]).

Příloha: Přednášky a semináře, které si Ladislav Hejdánek zapsal během studia na PŘF UK a FF UK v Praze¹³⁹

Semestr / rok	Přednáška / seminář (hodinová dotace týdně)	Vyučující
ZS 1946/47 (PřF UK) ¹⁴⁰	Úvod do studia na universitě (3) ¹⁴¹	Otakar Matoušek
	Elementární logika (3)	Albína Dratvová
	Algebra (3+2)	Vladimír Kořínek
	Úvod do diferenciálního a integrálního počtu (3+2)	Vojtěch Jarník
	Cvičení z analytické geometrie (2)	Vladimír Kořínek
	Nauka o obraně státu (2)	František Rosenfelder
	Branná výchova pro posluchače I. semestru (2) ¹⁴²	Rudolf Žáček
LS 1946/47 (PřF UK) ¹⁴³	Velcí myslitelé a vědci (3)	Otakar Matoušek
	Kritika přírodovědeckých pojmů (3)	Albína Dratvová
	Algebra II. (3+2)	Vladimír Kořínek
	Cvičení z analytické geometrie (2)	Vladimír Kořínek
	Úvod do diferenciálního a integrálního počtu (3+2)	Vojtěch Jarník
	Branná výchova II. (2) ¹⁴⁴	Rudolf Žáček
ZS 1947/48 (FF UK) ¹⁴⁵	Logika (II) (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Kritický výklad moderní symbolické logiky (2)	Arnošt Kolman
	Theorie vědeckého poznání (2)	Ladislav Rieger
	Platon (2)	Jan Patočka
	Moderní filosofické texty (filosofický proseminář) (2)	Jan Patočka

¹³⁹ Soupis vznikl porovnáním údajů z tištěných seznamů přednášek na dané fakultě se záznamy v katalogích posluchačů v AUK (nacionálně odevzdanými univerzitě) a v Hejdánkových indexech z přírodovědecké i filosofické fakulty. Názvy přednášek a seminářů jsou uváděny přednostně podle tištěných seznamů přednášek. V případě některých přednášek se nepodařilo blíže zjistit příslušného vyučujícího (jde zejména o přednášky z občanské výchovy, resp. společenských nauk z let 1949–1952). Srov. také výše s. 86 k Hejdánkově dlouhodobému omeocnění, v jehož důsledku se od přelomu let 1949 a 1950 již přednášek a seminářů osobně neúčastnil, ačkoli si je nadále zapisoval a z některých (opět z občanské výchovy, resp. společenských nauk) také skládal zkoušky.

¹⁴⁰ AUK, PřF UK, i. č. 93, Katalog posluchačů Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, ZS 1946–1947, Řádní posluchači A–M, s. 316 (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//9; srov. *Seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v zimním běhu 1946/47*, Praha 1946.

¹⁴¹ V seznamu přednášek (s. 7) dodatek: „Základní kapitoly z přírodovědecké filosofie“.

¹⁴² V indexu (s. 2) razítko „Zákl. těl.“.

¹⁴³ AUK, PřF UK, i. č. 97, Katalog posluchačů Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, LS 1947, Řádní posluchači A–L, s. 290 (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//9; srov. *Seznam přednášek na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v letním běhu 1947*, Praha 1947.

¹⁴⁴ V seznamu přednášek (s. 20) dodatek: „(zákl. tělocvik a pochodová cvičení). Povinné pro posluchače II. semestru“.

¹⁴⁵ AUK, FF UK, i. č. 279, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, ZS 1947–1948, Řádní posluchači E–Ch, s. 971 (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Univerzitě Karlově v zimním běhu 1947–48*, Praha 1947.

Semestr / rok	Přednáška / seminář (hodinová dotace týdně)	Vyučující
ZS 1947/48 (FF UK) ¹⁴⁶	Sociologie manželství II. (2)	Otakar Machotka
	Základy sociologie (2)	Karel Galla
	Teorie čísel (2)	Vladimír Kořínek
	Úvod do počtu pravděpodobnosti (2)	Eduard Čech
	Branná výchova III. (2) ¹⁴⁷	Rudolf Žáček
LS 1947/48 (FF UK) ¹⁴⁸	Logika III. (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Kritický výklad moderní symbolické logiky (2)	Arnošt Kolman
	Platon II. ¹⁴⁹ (2)	Jan Patočka
	Moderní filosofické texty (proseminář) (2)	Jan Patočka
	Základy sociologie II. (2)	Karel Galla
	Logika jako moment dialektiky (3)	Ladislav Rieger
	Theorie čísel II. (2)	Vladimír Kořínek
	Úvod do počtu pravděpodobnosti II. (2)	Eduard Čech
Branná výchova IV. (2) ¹⁵⁰	Rudolf Žáček	
ZS 1948/49 (FF UK) ¹⁵¹	Výklady k dějinám filosofie starověké a středověké (4)	Jan Blahoslav Kozák
	Vybrané kapitoly z dějin novověké filosofie (2)	Ladislav Rieger
	Dialektické rozmluvy Platonova stáří (2)	Jan Patočka
	Platon, Laches (proseminář) (2)	Jan Patočka
	Rozbor nových publikací (seminář) (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Referáty, samostatné práce (seminář) (2)	Ladislav Rieger
	Vývoj společnosti (2)	Josef Král
	Umění a společnost (2)	Ludvík Svoboda
	Cvičení (proseminář) (2)	Ludvík Svoboda
	Praktický kurs staré řečtiny, odd. I. (2)	Zdeněk Vysoký
	Branná výchova V. (2) ¹⁵²	Rudolf Žáček
Občanská výchova: vývoj společnosti (2)	Čestmír Císař	
LS 1948/49 (FF UK) ¹⁵³	Výklady k dějinám filosofie starověké a středověké II. (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Dějiny filosofie od začátku doby hellenistické do konce středověku (2)	Ludvík Svoboda

¹⁴⁶ Viz pozn. 145.

¹⁴⁷ V indexu (s. 4) razítko „Střelba“.

¹⁴⁸ AUK, FF UK, i. č. 287, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, LS 1948, Řádní posluchači E–Ch, s. 917 (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Univerzitě Karlově v letním semestru 1947–48*, Praha 1948.

¹⁴⁹ V seznamu přednášek (s. 61) pouze „Platon“.

¹⁵⁰ V indexu (s. 8) razítko „Plování“.

¹⁵¹ AUK, FF UK, i. č. 296, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, ZS 1948–1949, Řádní posluchači E–Ch, s. 790 (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Univerzitě Karlově v zimním semestru 1948–49*, Praha 1948.

¹⁵² V indexu (s. 12) razítko „Šerm“ a „Osvobozen“.

¹⁵³ AUK, FF UK, i. č. 305, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, LS 1949, Řádní posluchači E–Ch (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Univerzitě Karlově v letním semestru 1948–49*, Praha 1949.

Semestr / rok	Přednáška / seminář (hodinová dotace týdně)	Vyučující
LS 1948/49 (FF UK) ¹⁵⁴	Dialektický materialismus ve vědách přírodních (2)	Ladislav Rieger
	Aristoteles (2)	Jan Patočka
	Hume, Human Understanding (proseminář) (2)	Jan Patočka
	Nová literatura filosofická (seminář) (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Seminář [filosofický] (2)	Ladislav Rieger
	Seminář [sociologický] (2)	Ludvík Svoboda
	Vývoj společnosti (druhá, samostatná část) (3)	Josef Král
	Praktický kurs staré řečtiny, odd. II. (2)	Zdeněk Vysoký
	Branná výchova VI. (lehká atletika) (2) ¹⁵⁵	Rudolf Kříž
	Občanská výchova: vývoj společnosti (pokračování) (2)	Čestmír Císař
ZS 1949/50 (FF UK) ¹⁵⁶	Dějiny filosofie od konce starověku do doby renesanční (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Leninovy názory na starověkou filosofii (1)	Ludvík Svoboda
	Marxistická kritika filosofie za posledních sto let (3)	Ladislav Rieger
	Heglova Fenomenologie ducha (2)	Jan Patočka
	Antická dialektika (2)	Jan Patočka
	Hume a příbuzní filosofové britského empirismu (proseminář) (2)	Jan Patočka
	Spisy Engelsovy a literatura o něm (seminář) (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Sociologický seminář: Rozbor a kritika Masarykovy „Otázky sociální“ (2)	Ludvík Svoboda
	Seminární cvičení pro pokročilé (2)	Ladislav Rieger
	Občanská výchova V. Společenské nauky (2)	
LS 1949/50 (FF UK) ¹⁵⁸	Branná výchova VII. (2) ¹⁵⁷	Rudolf Kříž
	Britský empirismus (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Marxistická kritika filosofie za posledních sto let (3)	Ladislav Rieger
	Antická dialektika (2)	Jan Patočka
	Předsokratovská filosofie (2)	Jan Patočka
	Učení marxismu-leninismu o státě a revoluci (2)	Karel Galla
	Kantovy noetické spisy (proseminář) (2)	Jan Patočka
	Nové spisy filosofické (seminář) (2)	Jan Blahoslav Kozák
Sociologický seminář: Rozbor a kritika Masarykovy „Otázky sociální“ (2)	Ludvík Svoboda	

¹⁵⁴ Viz pozn. 153.

¹⁵⁵ V indexu (s. 14) razítko „Osvobozen“.

¹⁵⁶ AUK, FF UK, i. č. 316, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 1949–1950, Řádní posluchači nereformovaní E–Ch (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy ve studijním roce 1949–50*, Praha 1949.

¹⁵⁷ V indexu (s. 22) razítko „Branné výchově nepodléhá“.

¹⁵⁸ Viz pozn. 145.

Semestr / rok	Přednáška / seminář (hodinová dotace týdně)	Vyučující
LS 1949/50 (FF UK) ¹⁵⁹	Seminární cvičení pro pokročilé (2)	Ladislav Rieger
	Občanská výchova VI. Společenské nauky (2)	
	Branná výchova VIII. (2) ¹⁶⁰	Rudolf Kříž
ZS 1950/51 (FF UK) ¹⁶¹	Marx-leninské učení o společnosti (2)	Ludvík Svoboda
	Britský empirismus (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Racionalismus od renesance po Kanta (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Dějiny filosofie (2)	Ludvík Svoboda
	Učení marxismu-leninismu o státě a revoluci (2)	Karel Galla
	Lenin jako filosof (1)	Ludvík Svoboda
	Společenské nauky (2)	
LS 1950/51 (FF UK) ¹⁶²	Marx-leninské učení o společnosti (2)	Ludvík Svoboda
	Hegelův systém v přehledu (1)	Ludvík Svoboda
	Positivismus a marxismus (1)	Ladislav Rieger
	Britský empirismus (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Racionalismus od renesance po Kanta (2)	Jan Blahoslav Kozák
	Dějiny filosofie (2)	Ludvík Svoboda
	Učení marxismu-leninismu o státě a revoluci (2)	Karel Galla
	Kulturní revoluce (2)	Ladislav Štoll
Společenské nauky (2)		
ZS 1951/52 (FF UK) ¹⁶³	Česká filosofie za I. republiky od Masaryka (2)	Ludvík Svoboda
	Otázky dialektického materialismu (2)	Ladislav Rieger
	Dějiny německé filosofie od osvícenství (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Dějiny evropské filosofie od francouzské revoluce (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Společenské nauky (2)	
LS 1951/52 (FF UK) ¹⁶⁴	Česká filosofie za I. republiky od Masaryka (2)	Ludvík Svoboda
	Otázky dialektického materialismu (2)	Ladislav Rieger
	Dějiny německé filosofie od osvícenství (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Dějiny evropské filosofie od francouzské revoluce (3)	Jan Blahoslav Kozák
	Společenské nauky (2)	

¹⁵⁹ Viz pozn. 145.

¹⁶⁰ V indexu (s. 22) razítko „Branné výchově nepodléhá“.

¹⁶¹ AUK, FF UK, i. č. 326, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 1950–1951, Řádní posluchači A–H, 4.–5. ročník (a vyšší) (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na Filozofické fakultě University Karlovy ve studijním roce 1950–51*, Praha 1950.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ AUK, FF UK, i. č. 336, Katalog posluchačů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 1951–1952, Řádní posluchači nereformovaní, mimořádní posluchači, cizinci, zrušené zápisy (nacionál); AUK, HL, kart. 1, seznam přednášek na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze, ref. 1/1/2//11; srov. *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1951–52*, Praha 1951.

¹⁶⁴ Tamtéž.

Grantová podpora:

Studie vznikla v rámci řešení programu COOPERATIO HIST, obor History and Philosophy of Science.

VÁCLAV DOSTÁL

Ladislav Hejdánek als Student der Karlsuniversität (1946–1952)

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag befasst sich mit den Schicksalen Ladislav Hejdáneks (1927–2020), eines der auffälligsten tschechischen Philosophen des 20. Jahrhunderts, während seiner Studienzeit an der Karlsuniversität Prag. Der Aufsatz untersucht mit Blick auf den Kontext der unmittelbaren Nachkriegszeit und der Zeit des politischen Umschwungs im Februar 1948, wie es Hejdánek unter den gegebenen Umständen gelang, als Student, der gegen den Marxismus auftrat und deutlich christlich orientiert war, dennoch den Dokortitel zu erringen.

Nach Absolvierung des Realgymnasiums studierte er an der Prager Universität zunächst Mathematik und Philosophie der Naturwissenschaften (dies an der Naturwissenschaftlichen Fakultät), trat jedoch schließlich zur Philosophie und Soziologie über (an der Philosophischen Fakultät). Seine Interessen an den naturwissenschaftlichen Disziplinen, mit denen er sich in der Gymnasialzeit beschäftigt hatte (Biologie, Physik, Chemie), gingen allmählich zur logischen Symbolik und von da schließlich zur Philosophie über. Eine bedeutende Rolle spielte hierbei seine auf dem Boden der philosophischen Fakultät erfolgte Begegnung mit Jan Patočka, der ihn zu der Entscheidung führte, sich den Rest seines Lebens der Philosophie zu widmen.

Obgleich Hejdánek auf der Fakultät als entschiedener Opponent des Marxismus auftrat, wurde er infolge des Zusammenspiels geeigneter Umstände im Unterschied zu zahlreichen anderen Studenten nicht relegiert und konnte auch nach dem Februar 1948 sein Studium fortsetzen. Die sogenannte Studienüberprüfung bestand er erfolgreich dank seiner Kenntnisse von Marx, Engels und Lenin, und bei weiteren Versuchen, ihn auszuschließen, setzten sich Professoren für ihn ein, die im Unterschied zu ihm Mitglieder der Kommunistischen Partei waren. Dass er schließlich zu Ende studieren konnte, dazu verhalf ihm paradoxerweise auch der Umstand, dass er während seines Studiums ernsthaft erkrankte und dank seiner langfristigen Abwesenheit in der Fakultät der Aufmerksamkeit seiner marxistisch ausgerichteten Kollegen entzogen war.

Hejdánek wird im Text als Angehöriger einer Generation vorgestellt, die von den Nachkriegsveränderungen der politischen Lage während des Studiums unmittelbar betroffen waren. In seinem Falle wurde ihm zwar schließlich gestattet, das Absolutorium zu erlangen, eine Betätigung in seinem Fach suchte er jedoch die meiste Zeit seines Lebens vergeblich. Nur privat konnte er sich der Philosophie widmen. Erst 1989 konnte seine ursprüngliche, bereits in Studienzeiten gefasste Absicht Wirklichkeit werden, gerade an der Universität Professor für Philosophie zu werden.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Mgr. Václav Dostál
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
vaclav.dostal@ff.cuni.cz